

3	Sevgili Okuyucularımız	BANKA Dergisi
4	Bankalarda Maliyet ve Randıman Hesaplarıyla İşletme Tahlilleri	Hikmet KEYMAN
11	Alman Bankacılık Sistemi	Kurt Richebächer'den Çev: Necdet DURAKBAŞA
23	İş - Yatırım Bankalarınınca Esham ve Tahvilâtın Plâse Edilmesi	İshak TURNAOĞLU
29	Avrupa'yı Fetheden Dolar	A. L. Jeune'den Çev: Alp GÜRUS
37	Bankalarda Ferdî ve K�llectif Münasebetler Semineri	Doç Dr. Haydar KAZGAN
41	Kısaca Dünya ve Türkiye Sigortacılığının Tarihçesi	Hayri BAŞER
46	Yazarların Biografileri	BANKA Dergisi

BANKA

AYLIK MESLEK ve FİKİR DERGİSİ P.K. 769 Karaköy - İstanbul

Sahibi	: Banka Yayınları ve Kültür Ltd. Şti. adına: Dr. Nezih H. NEYZİ
Yazı İşleri Müdürü	: Alp GÜRUS
Basıldığı Yer	: YENİLİK BASIMEVİ Cemâl Nadir Sokak, Büyük Milâs Han, No. 46 - Sirkeci
İdare Yeri	: İmam Sok. No: 1 Kat: 5 - Beyoğlu
Yönetim Komitesi	: Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU Necdet DURAKBAŞA Dr. Mustafa A. AYSAN Alp GÜRUS Dr. Nezih H. NEYZİ
Fiyatı	: 2,5 TL.
Abone	: Yıllık 30 TL. Altı Aylık 15 TL.
İlân Tarifesi	: Arka Dış Kapak 800 TL. Arka İç Kapak 500 TL. Ön İç Kapak 650 TL. İç Sahifeler 400 TL.

Abone ve ilân bedelleri Derginin T.C. Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesindeki 768 numaralı ve T. İş Bankası A.Ş. Parmakkapı Şubesindeki 271 Numaralı hesabına gönderilebilir.

Dergimize gönderilen yazılar yayınlanmasın yayınlanmasın iade olunmaz. Yayınlanan yazılar rızamız olmadan iktibas edilemez.

Haberleşmelerin, «BANKA, Aylık Meslek ve Fikir Dergisi P.K.769 Karaköy İstanbul» adresi ile yapılmasını rica ederiz.

Basıldığı Tarih : 30/11/1965

SEVGİLİ OKUYUCULARIMIZ

Dergimiz bu sayımızla 2. cildini tamamlamış bulunuyor. Sizlerin ilgisi BANKA Dergisinin bankacılığımızın ve bankacılarımızın hizmetinde devamlı bir müessese olarak yaşamasını sağlayacaktır. Bundan eminiz.

İki yıldaki yayın hayatında BANKA'nın ciddi muhtevası, hiç aksamaksızın zamanında yayınlanması takdir görmüştür. BANKA vasıflı bir dergi olarak yayın ve meslek hayatımızda yer etmiş; sizlere lâayık olmağa çalışmıştır. İmkânlarımızın darlığı henüz BANKA'yı yabancı benzerleri seviyesine ulaştıramamış ise de, Derginiz, muhteva bakımından onlardan geride kalmamıştır.

Önümüzdeki yıllarda bankacılığın bir meslek şuuru ile düzenlenmesinde, şekillenmesinde BANKA'nın büyük hizmetleri olacağına inanmaktayız.

1965 yılında yayınlanan yazıların, geçen yıl olduğu gibi konu ve yazar adları itibariyle bir fihristini önümüzdeki sayımızda takdim edeceğiz.

BANKA'nın bütün sayılarını saklamak ve sonra bu fihristle birlikte ciltletmek suretiyle bankacılık üzerine her zaman başvurulabilecek bir eser kazanılmış olacaktır.

Herşey için siz okuyucularımıza teşekkürlerimizi sunarız.

Sevgi ve Saygılarımızla
BANKA Dergisi

BANKALARDA MALİYET VE RANDİMAN HESAPLARI İLE İŞLETME TAHLİLLERİ (*)

— II —

Hikmet KEYMAN
(T. C. Ziraat Bankası
Genel Müdür Muavini)

II — Bankalarda randıman konusu ve hesaplanması :

Randıman (hasıla) mefhum ve tabirinden geniş anlamda iktisadi faaliyetler tahsis olunan iktisadi değerlerden elde edilen hasılanın, bu hasılayı tevhit eden değere nisbeti, yeterlik ve üstünlük derecesi anlaşılır.

Konumuz, ticari işletmelerde de, toplu olarak mal ve hizmetlerin tedarik, istihsal, sürüm ve satış safha ve faaliyetleri sonunda elde edilen hasılanın, bu hasılayı tevhit eden işe bağılı değerlere olan nisbetini, yeterlik ve üstünlük derecesini ifade ve irae eyler.

Yukarıda belirttiğimiz üzere; işletmelerin faaliyetlerine yatırdıkları iktisadi değerlerden elde edecekleri hasılanın nisbeti ve mikdarı da, işletmeyi kâra ulaştırıran faktörlerden biridir.

Bu itibarla, ticari işletmecilik gaye ve hedefi olan kârlılık ve verimlilik ilkesi dolayısıyla, işletmelerin faaliyetlerine yatırdıkları iktisadi değerlerin meydana getirdiği hasılanın, en az optimal seviyede ve mümkün olduğu kadar da bu seviyenin üstünde olması istenir ve aranır. İşletme sevk ve idaresinde bu konu dikkatle izlenip incelenerek ona göre gereken tedbirler alınır. Ticari işletmelerde bu sonucun elde edilebilmesi; her işletmenin çalışma mevzuuna, bünye ve hususiyetine göre, tedarik, istihsal ve satış faaliyet ve fonksiyonlarında, teknik ve ticari ilke ve usullere göre hareket edilebilme derecesiyle kabildir.

Bankalarda randıman konumuza geçmeden evvel yukarıda belirttiğimiz veçhile banka işletmeciliğinin benzeri olup faaliyeti mal alıp satmak suretiyle hizmet ifa eyleyen ticaret işletmeleriyle sırf hizmet işlet-

(*) Kasım sayımızdaki yazının devamı.

melerini bu bakımdan incelediğimiz vakit, teknik terimi ile gayrisafi satış kârı veya gayrisafi işletme geliri namı verilen hasıla; ticaret işletmelerinde emtia stoklarının piyasadaki rağbet esasına göre seçilip müsait fiyatlarla satın alınması, stoka kalmadan müsait fiyatlarla da satılması, hizmet işletmelerinde ise, müşteriye arzolunan hizmetin niteliği itibariyle rağbet görüp tam işgâl olunması suretiyle elde edilmektedir.

Banka istihsalinin para alım satımı ve hizmet ifası olduğunu görmüştük. Bu itibarla, bankalarda randıman tahlillerini de, para randımanı ve hizmet randımanı olarak iki konuda tetkik ve mütalâa eylemek icabeder.

a — Para randımanı :

Bankacılıkta para randımanı; senet iskonto ve iştirası, avans ve hesabı cari küşadı şeklindeki çeşitli kredilerle yapılan plâsmanlardan elde edilen faiz ve komisyondan mürekkep brüt gelir (hasıla) in, bu geliri tevhit eyleyen plâsmana nisbeti olup, verimlilik nisbet ve derecesi, gelirin plâsmana nisbetini bulmak suretiyle hesap ve tesbit olunur.

İleride görüleceği üzere, bankalarda plâsman randımanları; ticari portföy, avans ve borçlu cari hesap gibi kredi ve plâsman neveleri itibariyle ayrı ayrı hesap edilmek suretiyle özel randımanlar, genel plâsmanlar üzerinden hesap edilmek suretiyle de genel ve vasatı randımanlar olarak hesap ve tesbit olunur.

Bahse konu plâsman veya para randımanlarının gerek özel gerek genel plâsmanlar üzerinden hesaplanmasında bu hesapların yıllık vasatilerini esas almak lâzım ve doğrudur.

Faaliyetlerinde rasyonel bir işletme tahlili uygulayan bankalar kredi ve plâsmanların randıman tetkik ve tahlillerini genel ve özel plâsmanlar üzerinden yapmakla yetinmeyerek; işletme sonuçlarının elde edilmesinin dayanağını ve faaliyet kalemlerini teşkil eyleyen müşteri faaliyet ve randımanlarını da hesaplamakta, tetkik ve tahlil eylemektedirler. Bu suretle, müşterilerin de verimliliği ve değerliliği tesbit, tetkik ve tahlil edilmiş olmaktadır.

Gerek genel plâsmanların nevelerinde, gerek müşteri kredilerinde para randımanını tesbit ve tetkik eyleyen banka yöneticisi; elde ettiği bu bilgi ve doneleri düzgün, sistematik bir şekilde değerlendirecek rasyonel işletme tahlilleri yapmak suretiyle plâsman ve kredi siyaset ve tatbikatını, uygulayacağı banka işletmelerinin çeşitlerini ve müşterilerini seçmek, faiz ve komisyon tarifelerini düzenlemek hususunda; kredi mevzularıyla lehdarlarının kârlılık, verimlilik gücü hakkında bilgi

ve işaretlere, dolayısıyla işletmenin iktisadî rasyonel sevk ve idaresini hazırlayıcı imkân ve vasıtalara sahip bulunmaktadır.

b — Hizmet randımanı :

Hizmet randımanı; en pratik olarak elde edilen hizmet gelirine isabet eyleyen masraf miktarının, yekdiğeriyle nisbet edilerek ölçülmesi suretiyle hesaplanıp çıkarılır.

Böylece bir lira hizmet geliri elde edebilmek için kaç kuruş sarfedilmesi lâzımgeldiği ve masraf hissesinin nisbet ve miktarı, hesap ve tesbit olunur.

Bununla beraber, bu sistem şekli bir gelir ve hasıla hesaplamaktan da ileri gidemez. Zira, banka işletmeciliğinde gerçek hizmet gelir ve hasılasını ölçebilmek için, hizmet faaliyetine tahsis edilen işletme sermayesinin miktarını tesbit edip elde edilen hizmet gelir ve hasılasını plâsman gelir ve hasılasıyla kıyaslamak suretiyle hizmet gelirinin gerçek verimlilik derecesini ölçmek, daha isabetli ve uygun bir usul olarak mütalâaya şayandır.

Bilindiği üzere, hizmet işletmeleri mühim miktarda öz kaynaklarla teşebbüse girerler. Hizmete bağlı sabit kıymetlere mühim miktarlar yatırılır ve sabit kıymetlerin mühim miktardaki masraf hissesi de işletme hesaplarında yer alır. Gerektiği miktardaki işletme sermayesiyle işletme hesapları gider ve gelirleri işleyerek neticede işletme hasıla ve geliri elde edilir. Hizmet işletmesinin gerçek hasılası, yukarıda belirtildiği vechile işletme faaliyetine tahsis edilen ve bu gelirleri tevhit eyleyen iktisadî değer ve işletme sermayesi nisbetine göre hesap ve tesbit olunur. Banka işletmeciliğinde de banka hizmeti faaliyetinde de böyle bir hesap ve tahlil yapmak mümkündür.

Banka işletmelerinde öz sermaye ve sabit kıymetler pek mahduttur. Ancak % 10 - 20 nisbetindedir. Banka hizmetlerinin ifasına tahsis edilmiş işletme sermayesini ve gelir giderin yıllık dönüşünü gösterir tabrikattan mülhem farazi bir çizelgeyi aşağıya çıkarmış bulunuyoruz:

Dönemler	Giderleri	Gelirleri	Fark (—)	Fark (+)
1) 1 — 3/96...	698.743	555.487	143.256	
2) 4 — 6/96...	872.773	756.138	116.635	
3) 7 — 9/96...	775.177	821.714		46.537
4) 10 — 12/96...	954.236	1.950.092		995.856
Toplam...	3.300.929	— 4.083.431	259.891	— 1.042.393
Gelir fazlası	782.502		782.502	

Bu tablonun incelenmesinde görüldüğü üzere, birkaç milyonluk bir işletme sermayesiyle mühim miktarda fiili gelir sağlanabilmekte ve binaenaleyh banka hizmetinden, sermaye plâse edilmeden ve sermaye riski taşımadan önemli miktarlarda gelir sağlamak mümkün bulunmaktadır. Bu sebeple garp bankacılığında çok çeşitli banka hizmetleri ifa edilmekte, bankalar da bundan çokça kazanmaktadırlar.

Bugünkü Türk Bankacılığı ise, hizmet muamelelerini genişletmekten ziyade tevdiat celp ve kaynak yaratmak suretiyle kredi muamelelerine rağbet ve teveccüh eylemektedir. Nedenlerini burada söz ve tartışma konusu etmeyeceğiz. Her nekadark bankaların kaynak yaratma güç ve fonksiyonundan vareste kalmaları şüphesiz mümkün olmamakla ve doğru bulunmamakla beraber, hizmet muamelelerine de gerektiği kadar yer vermek ve halkı alıştırmak suretiyle bankacılığımızı bu yönden de geliştirmeyi garp bankacılığına ulaştırmayı Milli Bankacılığımızın hedef ve görevlerinden addetmekteyiz.

III — Maliyet Muhasebet Usulünün Bankacılıkta Tatbik İmkânı ve Şekli :

Bankalarda maliyetlerin hesaplanması ve çıkarılmasına dair monografik tatbikata ve meselelerin halline girişmezden evvel, bankalarda maliyet ve randıman konuları üzerine yaptığımız ön açıklama ve verdiğimiz genel bilgilerin ışığı altında işletmelerde maliyet muhasebesinin bünye ve mekanizmasıyla hedefinin neler olduğunun ve bu sistemin banka işletmelerinde uygulama ve gerçekleştirme şekil ve imkânını incelemesinin de lüzumlu ve faydalı olacağı düşüncesindeyim.

Bilindiği üzere, maliyet muhasebesinin bünye ve mekanizmasıyla hedefi;

- 1 — Masraf nevelerini tesbit eylemek,
- 2 — Muhtelif nevi masrafların yerlerini ve hamillerini bulup bu daire ve hesaplara tevzi ve tahmil eylemek,
- 3 — İstihsal olunan mal ve hizmetlilerin maliyet birimlerini tâyin eylemek ve tâyin olunan maliyet birimlerine göre maliyetlerini hesaplamak ve çıkarmaktır.

Konuyu belirttiğimiz veçhile genel olarak ve banka işletmeciliği bakımından inceleyelim:

a — Bankalarda masraf neveleri :

İşletmelerde masraf nevelerinin, işletmenin nevine ve hususiyetine göre rasyonel bir şekilde tesbit ve tasnifinin, masraf tevzii ve maliyet çıkarılmasında büyük yeri ve önemi vardır. Bilhassa maliyet sistemi bu

hizmet masraflarının muhasebe dışı çıkarılmasından ibaret olan banka işletmeciliğinde bir kat daha önemlidir.

Binaenaleyh, bankacılıkta doğru ve işletmeye rehber olabilecek bir maliyet hesabı çıkarabilmek için maliyet unsuru olan banka genel giderlerini bu maksada uygun bir şekilde rasyonel bir tasnife tabi tutmak icabeder.

Bu ilkedен hareket ederek, bankalarda kâr ve zarar hesabının zimmetini teşkil eyleyen giderler hesabının klâsik tipi, modern işletmecilik ilkeleri gözönünde bulundurulurarak rasyonelize edilmiş son şekliyle ter-tip ve tanzim olunmuştur.

Banka işletmelerinde gider neveleri : Direkt ve endirekt giderler			
Masraf Nevileri	Mikdar	Direkt	Endirekt
	Lira Kr.	Masraflar	Masraflar
I — Yönetim Giderleri			
1) Personel masrafları	.....		.....
2) Büro masrafları	.....		.....
3) Diğer masraflar	.....		.....
Yönetim giderleri toplamı	.....		.....
II — İşletme Giderleri			
1) Verilen faiz ve komisyonlar	.....	.....	
2) Tasarrufu teşvik ikramiyeleri	.....	.....	
3) Banka faaliyetini arttırma giderleri	.....		.....
4) Diğer giderler	.....		.....
5) Vergi, resim ve harçlar	.....		.....
6) İştirak ve müesseseler zararları	.....		.....
7) Aktifdeki değer azalmaları	.....		.....
8) Alacak silme zararları	.....		.....
9) Karşılıklar	.....		.....
10) Diğer zararlar	.....		.....
İşletme giderleri toplamı	.....		.....
Genel Toplam	.....		.....

Örneğimizde görüldüğü üzere giderler hesabı önce:

- 1) Yönetim giderleri
  - 2) İşletme giderleri
- olarak ikiye bölünmüştür.

A — Yönetim giderleri :

- 1 — Bilcümle iş gücü masraflarını temsil ve irae eyleyen personel masrafları,
- 2 — Bilcümle iş yeri ve iş vasıtaları masraflarını temsil ve irae eyleyen büro masrafları,
- 3 — Diğer yönetim masrafları,

olarak üç tali hesapta detaye olunmuştur. Teferruat hesapları burada mevzuubahis edilmemiştir.

Yönetim giderleri, bankalarda hizmete hazır olma ve hizmetin yürütülmesi için yapılan masraflardır. Miktarı, tabiatıyla işletmenin cesamet ve faaliyetiyle münasebettar olmakla beraber, esas itibariyle işletmenin faaliyeti her ne olursa olsun, derpiş ve tahakkuk olunan kuruluş ve cesamete göre asgari ve sabit bir hadle daima ihtiyarı zaruri olan sabit ve daimi masrafları ihtiva eyler.

B — İşletme giderleri :

- 1 — Verilen faiz ve komisyonlar,
- 2 — Tasarrufu teşvik ikramiyeleri,
- 3 — Banka faaliyetin arttırma giderleri,
- 4 — Diğer giderler,
- 5 — Vergi, resim ve harçlar,
- 6 — İştirâkler ve müesseseler zararları,
- 7 — Aktifteki değer azalmaları,
- 8 — Alacak silme zararları
- 9 — Karşılıklar,
- 10 — Diğer zararlar,

olarak on tali hesapta detaye olunmuştur. Teferruat hesapları burada mevzuubahis edilmemiştir. Bu masraflar esas itibariyle işletmenin faaliyetiyle alâkalı olarak vukubulan, buna göre azalıp çoğalan masraflardır.

Yönetim giderlerini ayrıca direkt ve indirekt masraflar olarak ikiye ayırmak lâzımdır.

a) Direkt giderler :

Bankalarda belli işlemlere ait olarak yapılan özel masraflardır. Bankalarda bu masraflar, örneğimizde görüldüğü üzere mevduata, Merkez Bankasından veya diğer bankalardan yapılan istikrazlara vesair kaynaklara ve yaptırılan hizmetlere ödenen faiz ve komisyonlardır.

b) Endirekt giderler :

Bankalarda bütün işlem ve faaliyetler sari olarak müşterek ve umumî mahiyette yapılan masraflardır. Gider tablosunda görülen nevi-leri ihtiva eyler. Banka işletmeleri anlattığımız mahiyeti ve bundan do-ğan maliyet sistemi itibariyle ödenen faiz ve komisyonlar dışında kalan masraflar ileride görüleceği üzere umumî ve müşterek masraflar veya daire genel masrafları olmak üzere endirekt masrafları teşkil eylemekte ve masraflar çoğunlukla endirekt masraf karakterinde bulunmaktadır.

Yukarıda gider tablosunda gösterilen msrafların banka işletmeleri-nin masraf hacmindeki yeri ve nisbeti de, maliyet sistemi ve hesaplan-ması bakımından önemli ve incelemeye değer bir konudur.

a) Genel masraf hacmi içinde :

Ödenen faiz ve komisyonlar	% 35 — 40
Personel masrafları	% 35 — 40
Diğer masraflar	% 20 — 25
Direkt masraflar	% 35 — 40
Endirekt masraflar	% 60 — 65

nisbette yer almaktadır.

b) Yönetim masrafları içinde :

Personel masrafları	% 80 — 90
Diğer yönetim masrafları	% 10 — 20

nisbette yer almaktadır.

c) İşletme masrafları içinde :

Ödenen faiz ve komisyonlar	% 70 — 80
Diğer işletme masrafları	% 20 — 30

nisbette yer almaktadır.

Banka giderlerinin % 70 - 80 i hemen hemen yarı yarıya olmak üze-re ödenen faiz ve komisyonlarla personel masraflarını teşkil eylemek-tedir. Binaenaleyh, banka işletmesinde maliyete ve kârlılığa müessir olan masraf kalemleri de esas itibariyle bu kalemlerdir. Bu itibarla, banka maliyetlerine müessir olan bu unsurları belirtmek ve gözönünde bulundurmakta fayda vardır. İleride maliyet şekil ve unsurlarını tesbit ve açıklarken bu ciheti gözönünde bulunduracağız.

ALMAN BANKACILIK SİSTEMİ

Yazan: Kurt RICHEBÄCHER (*)

Çeviren: Necdet DURAKBAŞA

Çoğu başka ülkelerde olduğu gibi Almanya'da da bankacılık büyük değişiklikler geçirmiştir. Her ne kadar bankacılığın yapısı yirmi yahut kırk yıl öncesinin aynı görünse de faaliyet tarzı birçok yönlerden tamamen farklıdır. Meseleler bütün ülkelerde genellikle aynı olmakla birlikte, bankacılık sistemlerinin yapısındaki farklılık mes'eleleri çözümlemede çeşitli yolları ortaya çıkarmıştır. Belki en göze batıcı farklar İngiliz ve Alman bankacılık sistemlerinin mukayesesinde görülmektedir. Bu gerek bünye ve gerekse iş prensipleri açısından böyledir ve bu farklar her iki ülkenin hem eshamlı şirket halindeki bankalar ve hem de tasarruf sandıkları için mevcuttur.

Herşeyden önce, Alman resmî istatistiklerinde banka deyiminin çoğu başka ülkelere göre daha geniş bir anlamda kullanıldığını hatırdan çıkarmamak lâzımdır. Nitekim, tasarruf sandıkları amme kredisi ve gayrimenkul üzerine uzun vadeli kredi veren bütün özel kurumlar, hattâ faaliyetleri İngiltere'deki emlak şirketlerine benzeyen Bausparkassen'ler bu anlama dahildir.

Esaslar :

«Ticaret Bankaları» başlığı altında, müşterilerine çek hesabı açan, halkın mevduatını (tasarruf mevduatı dahil) toplayan ve takasa giren bütün kurumları kastediyorum. Bu kurumlar, esas itibarıyla, sanayi ve ticarete kısa ve orta vadeli krediler dahil, eshamlı şirket şeklindeki bankaların yaptıkları muameleleri yaparlar. 1963 yılı sonunda Batı Almanya'da 13000 kadar ticaret bankası mevcut idi. Merkez Bankası istatistiklerine göre ise bu rakam 3700 dür. Aradaki 9300 adet farkı, bütün içerisinde aktif değerler bakımından nihayet % 5 - 6 bir yer tutan ziraî kooperatif kurumlarına aittir. Merkez Bankası istatistiki amaçlarla

(*) Dr. Kurt Richebächer Dresdner Bank A.G Frankfurt yetkililerindedir.

bunları ihmâl etmiş bulunmaktadır. 1958 yılında, yeni şubeler açma hususundaki kayıtlar gevşetildikten sonra, bu küçük kooperatifler yıldı aşığı yukarı 1300 adet gibi yüksek bir artış gösterdi ve o günden bugüne sayıları 13000 den 20302 ye vardı. Bu duruma göre, Batı Almanya'da ticaret bankaları merkez ve taşra teşkilâtlarının tümü 32000 e ulaşmış bulunuyor. Bu rakam İngiltere gibi banka sayısının fazla olduğu hissedilen bir ülkede 13000 den ibarettir. Gerçekten, Batı Almanya'da Amerika Birleşik Devletlerindekiinden fazla banka şubesi vardır. 1962 yılı resmî istatistiklerine göre, Amerika'da 25000 adet banka şubesi mevcuttur. Bir başka şekilde ifade edersek, Batı Almanya'da, 57 milyon nüfusu ve 95000 km² arazisine göre, her 1778 nüfus ve 3 km² ye bir banka şubesi düşmektedir. Aşığıdaki tablo, çeşitli gruptan bankaların 1963 yılı sonunda sahip oldukları aktif değerleri göstermektedir.

	Bin milyon D.M (1963 sonunda)
360 özel ticarî bankalar 3100 şubesi ile	84,2
878 kamu'ya ait kredi müessesesi (çoğunluğu tasarruf bankaları) 11250 şubesi ile	126,5
759 ticarî kredi kooperatifleri (Volksbanken) 1700 şubesi ile	13,-
10400 zirai kredi kooperatifleri (Raiffeisenkassen)	
2800 şubesi ile	10,-

Şimdi yukarıdaki 3 grubu daha etraflı şekilde inceleyeceğim. Her 3 grup kredi kurumları her ne kadar birbirleriyle özellikle kısa vadeli mevduat ve ikrazat konularında şiddetle rekabet ediyorlar ve bir kısım benzerlikleri var ise de, halen de gerek faaliyetleri, gerek aktif-pasif kıymetleri ve müşterileri bakımından büyük farklar gösterirler. Öte yandan, bankaların faaliyetleri üzerinde pekaz kayıtlar varsa da, bankaların inkişafı, 1. Dünya Savaşı öncesinin, faaliyet sahalarını gayet sıkı kayıtlarla ayıran an'anesinin geniş ölçüde etkisinde kalmıştır.

Özel Ticari Bankalar :

Bu grup ötedenberi süregelen geleneği ile yatırım ve mevduat bankacılığı işini bir arada görür. Netice olarak, Almanya'da sanayi sektörü ve bankacılık arasında karşılıklı bir ilişki meydana gelmiştir: bir yanda kısa vadeli krediler, öteyanda esham-tahvilât ihracı suretiyle sağlanan uzun vadeli veya devamlı sermaye vradır.

Bu sıkı ilişkinin izahı, İngiltereden sonra gelişmeğe başlayan Alman sanayinin tarihinden çıkarılabilir. Daha önce gelişmiş olan İngiliz sanayii ile rekabet edebilmek için, yeni kurulan Alman sanayi teşebbüsleri ihtiyaçları olan malî kaynakları ne yetersiz bulunan kendi imkânlarından, dan, ne de çoğu zirai olan nüfusun önemsiz tasarruf gü-

cü ve sanayi yatırımı için hevesiz tutumlarından beklileyebilirlerdi. Böylece bankalar, sanayie yalnız kısa vadeli olarak değil, devamlı bir sermaye temini zorunluğu ile karşı karşıya kaldılar. Bu inkişafın başlangıcı 1850 - 70 yıllarına kadar uzanır.

Çoğu hallerde her büyüklükte yeni şirketler bankaların desteği ile kurulmuşlardır. Bankalar, hisse senetlerini kendi portföylerinde muhafaza edecekler ve iş başarıya ulaştınca halka satacaklardı. Almanyada, hisse senetlerinin borsaya herhangi bir belirli riskten sıyrılanaya kadar intikal etmemesi bir prensip olarak kabul edilmiştir. Londra'da ve New-york'da ise aksine, yeni çıkarılan hisse senetlerinin fevkalâde büyük spekülâtif unsurlarla doğrudan piyasaya sürülmesi sık rastlanılan bir husustur.

Almanyada iş alemi ile bankalar arasındaki mali ilişkileri kavrayabilmek için son 30 yılda 3 defa enflasyonun iş dünyasını ve serbest teşebbüsün aktif değerlerini perişan ettiğini hatırlamak lâzımdır. Bütün bu hallerde, sermaye piyasası gerçekten çalışamaz hale gelmiş ve kredi kaynağı olarak sadece geriye bu boşluğu istekle dolduran bankacılık sistemi kalmıştır.

Bu sıkı yakınlığın bir sonucu bazı ticaret bankaları tarafından hisse senetlerine geniş ölçüde yatırım yapılması olmuştur. Mamafih bu iştirâkler daha çok 1920 ve 1930 yıllarındaki dünya iktisadî krizine bağlı olarak donmuş kredilerin iştirâk haline çevrilmesinden doğmuştur.

Alman ticaret bankalarının sık sık uzun vadeli kredi verdikleri hususu yaygın bir intibadır. Mevduatın usulünce kullanılması açısından durum böyle değildir. Mahdut ölçüde uzun vadeli krediler verilmekte ise de, bu krediler esas itibarıyla uzun vadeli kaynaklara dayanmaktadır. Alman ticaret bankalarına ticarî kredi ve ipotek karşılığı kredi veren «karma müessese» vasfını kazandıran asıl uzun vadeli krediler bunlardır.

Kaldı ki, kısa vadeli olarak görülen bir kredinin tatbikatta çoğu kere orta, hattâ uzun vadeli bir kredi hüviyetinde olduğu da ileri sürülebilir. Özellikle borçlananın kazanma gücü üstünde verilmiş bir kredi söz konusu ise bu böyledir. Şüphesiz ki Alman bankaları sadece kendi kendini tasfiye eden işletme kredileri vermekle yetinmemişler ve fakat daima belirli hadler içinde kısa vadeli yatırım öncesi kredilerini de vermekte istekli davranmışlardır. Büyük borçlular söz konusu olduğu vakit, Alman ticaret bankaları, ticaret bankası ve yatırım bankası vasıflarıyla bir borcun hisse senetleriyle konsolide edilmesinde elverişli bir durumda bulunmuşlardır.

Bununla birlikte, genel olarak, Alman ticaret bankalarının ikraz politikaları benzerleri olan İngiliz ve Amerikan bankalarından pek farklı olmamıştır. Bütün memleketlerde krediler şeker kısa vadeli olarak verirse de, müşterinin bunu tesbit edilen vadede ödeyebilmesi nadirdir. Gerekle borçlu ve gerekse banka, kredinin süresinde yenilenmesini ister ve bekler. Ancak, Alman ticaret bankaları ile meselâ İngiliz ticaret bankaları arasında sermaye piyasasının ihtiyaçları bakımından bono ihraçı ile ilgili olarak görüş farkları olabilir; fakat bu farklar esas farkından ziyade bir derece farkı mahiyetindedir. Her ne kadar Alman ticaret bankaları sanayi ve ticaret için devamlı sermaye temin etmekte iseler de, bunu mevduatları ile değil, bir esham tahvilât çıkaran ve satan ihraç müessesesi olarak yaparlar. Alman ticaret bankaları bundan başka müşterilerinin emre muharrer senetlerine onlar adına yatırım imkânı ararlar ki bu yeni ve fakat önemli yer tutan bir faaliyettir. Bu senetler 15 yıla kadar vadeli ve hayat sigorta şirketlerine plase edilirler. Yılda 2000 - 2500 milyon D.M. den ibaret olan «yeni sermaye» tutarı, bu şekilde her yıl 200 m. D.M. artırılabilmiştir.

İkrazlar

İkrazlar belli başlı 3 şekilde yapılmaktadır. Önem sıraları şöyledir: Açık krediler, senetli muameleler ve gittikçe artan bir nisbette orta vadeli krediler. Orta vadeli krediler 6 aydan 4 yıla kadar vadeli olabilmekte iseler de çoğu defa 2 yıldan fazla süreli değildir. Açık krediler belirli zamanlarda tasfiye edilip sonra ekseriya yenilenen kredilerdir. Senetli krediler, esas itibariyle 3 ay vadeli kredilerdir. Senetler bir bankanın olmak üzere 3 muteber imzayı taşıdıkları takdirde iskonto faizi üzerinden Merkez Bankasının reeskonta kabul edilebilirler. Aşağıdaki tablo ticaret bankalarının ikrazlarına dair dördüncü bir grubu (uzun vadeli kredileri) de muhtevi olmak üzere bir özet vermektedir.

Ticaret Bankaları İkrazları 1963 yılı sonu

1 — Açık krediler	18.000 m. D.M.
2 — Senetli krediler	14.100 m. D.M.
3 — Orta vadeli krediler	8.500 m. D.M.
4 — Uzun vadeli krediler	11.508 m. D.M.

İlk bakışta, bu rakamlar Alman bankalarının, bilançolarında uzun vadeli kredilere yer vermek hususunda ihtiyatkâr davrandıkları yolundaki iddiamızı doğrulamaz görünmektedir. Gerçekten, orta ve uzun vadeli kredilerin böylesine önemli oluşu Alman bankalarının ikraz politikalarının neden yanlış anlaşıldığını da izah edebilir. Nitekim, bu gibi uzun vadeli krediler hemen tamamıyla 2 şekildedir. Bu kredilerin en

büyük kısmı, ipotekli kredi üzerinde ihtisaslaşmış 2 «karma bünyeli» müesseseye aittir ki bunlar Bayerische Hypotheken-Und Wechsel-Bank ve Bayerische Vereinsbank adındaki müesseseler olup her ikisini de ticaret bankaları arasına almış bulunuyorum. Böylece bu bankalar uzun vadeli krediler verebilmektedirler ve ipotekli kredi veren bankaların yaptıkları gibi tahvil çıkarabilirler.

Ticaret bankalarının verdiği geri kalan uzun vadeli krediler merkezi kredi plânlarına göre dağıtılan amme kaynaklarından ibarettir.

Akla gelen diğer bir soru, özel ticarî bankaların hisse senedi ve tahvil ihracı suretiyle iş alemi için ne ölçüde devamlı sermaye sağladıklarıdır. Gerçekten, rakamların yakından tetkiki, bu sermaye kaynağının önemini ortaya koyar. Son birkaç yıl içinde bankaların bu çeşit yatırımlarının hacmi çok ağır ölçüde artmış veya aynı kalmıştır. 1963 yılı sonunda ticaret bankalarının tahvillere ve hisse senetlerine olan yatırımları 6300 m. D.M. a ulaşmış bulunuyordu ki bunun 350 m.D.M. ı şirketlerin bonolarına 2200 m. D.M. ı ise hisse senetlerine ait idi.

Bu hisse senedine yatırımlardan ancak bir kısmı gerçek anlamıyla iştirâkdir Bankalar ve sanayi arasındaki ilişkiler konusunda yeni bir resmî etüd iş alemindeki temerküz olayı vesilesiyle yapılmış bulunmaktadır. Bu etüde göre, 1960 sonunda Alman bankaları limited şirketlerden 360 ına (itibari kıymet üzerinden) 1000 milyon D.M. iştirâk etmişlerdir. Bu tutarın üçte ikisi 3 büyük bankaya aittir. Bu yatırımların piyasa değerinin bir hayli yüksek olduğu muhakkaktır.

Avanslar ve yatırımlara ilişkin bu rakamları bütün aktif değerler toplamı 84.000 m.D.M. ile kıyaslamak gerekir. Böylece, ikrazların, bilanço toplamının % 60 ına karşı geldiği anlaşılır. Diğer önemli aktif kalemler ise şüphesiz kasa mevcut ve ihtiyatları (7200 m.D.M.) dir ki bunların çoğu asgarî ihtiyat ihtiyacını karşılamak amacıyla Merkez Bankasında muhafaza edilirler. 1963 yılı sonunda ticaret bankaları, Merkez Bankasında faizsiz olarak bankalararası mevduatları dışındaki mevduatlar için % 9,4 nisbetinde karşılık bulundurmağa mecbur tutulmuşlardır. Son olarak bu nisbet Merkez Bankasınca % 10,5 a yükseltilmiştir. Şayet bir bankanın daha fazla nakit para ihtiyacı olursa ya Merkez Bankasında reeskonta gider yahut ikinci derece likit ihtiyatları olarak bankalardaki mevduata (kısmen yabancı bankalarda) ve hazine bonolarına el atar. 1963 sonunda bu son 2 kalem 6.700 m.D.M.a baliğ olmaktadır idi.

Pasif Kıymetler

Aktif kıymetlerdeki bu çeşitlilik pasif kalemlerde de aynen mevcuttur. Vadesiz mevduat en büyük yeri kaplamaktadır. (19.500 m.D.M. kadar) Bununla beraber, diğer ülkelere kıyaslanırsa, bu ucuz kaynağın ge-

nel pasif toplamı içerisindeki yeri hayli düşük olup % 20 ye bile varmaz. Özel şahısların, ticarethanelerin veya kamu müesseselerinin tasarruf mevduatı ve vadeli mevduatları 29.000 m.D.M. kadardır ve pasif kalemler arasında % 35 nisbetinde bir yer tutar. Bunlardan başka 5200 m.D.M. kadar tedavüldeki tahviller, yine 5200 m.D.M. kadar 4 yıl ve daha uzun vadeli borçlar, 1600 m.D.M. kadar müşteri emanetleri, bir o kadar da çeşitli borçlar pasifte yer almaktadır. Bütün bu kaynakların nisbeten yüksek maliyetli oluşu bankalar için elverişsiz bir durumdur.

Diğer önemli bir kalem, bankalararası mevduattır. Aktif kıymetler arasında da karşılığı bulunan bu kalem para piyasasının kaçınılmaz bir unsurudur. Tatbikatta, bütün ticaret bankaları bu çeşit mevduat yaparak veya kabul ederek her iki şekilde çalışırlar. Bu durum, Amerikada bu gibi mevduatı kabul eden veya veren Federal Fon'un faaliyetlerine karşı gelir. Bu faaliyet, her gruptan bütün bankalar arasında likiditenin dengesini sağlar; ancak, bir kısım bankalar mevduat yapıcı, diğerleri ise mevduat alıcı vaziyetindedirler. Ticaret bankaları ise ötedenberi genellikle mevduat alıcı (borçlu) olmuşlardır. Merkez Bankasının çeşitli grup bankaların para piyasasındaki durumları hakkında yayınladığı bir etüdde, meselâ, Kreditbanken'in 400 m.D.M. gibi hayli yüksek bir banka mevduatı kabul ettiği görülmektedir.

Özel bankalar her çeşit muamele yapan bankalar olarak tanınırlar. Gerçekten bu bankalar her nevi kredi muamelesi yapmaktadırlar. Çeşitli müesseseler ve müessese grupları büyüklüklerine ve organizasyonlarına, hizmet ettikleri bölgelere ihtisaslaştıkları muamele nevilerine göre bir çok bakımlardan ayrılmaktadırlar.

1 — Üç Büyük Banka

3 büyük banka, Deutsche Bank, Dresdner Bank ve Commerzbank 2. Dünya Savaşı sonrasında işgal kuvvetleri ile yapılan anlaşmalara dayanarak doğmuşlardır. Alman iş aleminin endişeleri arasında bu 3 banka 30 yeni kuruluşa ayrılmıştır ki bunların her biri sadece kuruldukları çevrede faaliyette bulunabilmekte idiler. Zamanla bu ademi merkeziyetin Alman iktisadiyetinin yeniden kalkınmasını kösteklediği anlaşıldı. Çünkü, para ve likidite durumu bölgelerde farklı idi ve bu hal kaynağın yetersiz bulunduğu bölgelerin aleyhine oluyordu, 1952 yılında çıkan «kredi kurumlarının bölgesel tanzimi» kanunu bir derece mes'elelere el attı. Ancak, birleşmeyi önleyen bütün engellerin ortadan kaldırılması için 1956 yılını beklemek icabetti. 1957 yılı baharında Deutsche Bank A. G. ve Dresdner Bank A. G. teşekkül etti. Commerzbank'ın ayrıldığı müesseseler ise bundan bir yıl sonra birleştiler. Üç büyük bankanın Berlinde kanunen bağımsız şubeleri mevcuttur. Her üç banka-

nın Berlin şubeleri ile birlikte sahip oldukları aktif değerleri tutarı 37000 m.D.M. kadardır.

2 — Mahalli ve Bölgesel Bankalar

Bu grup, eshamlı şirket şeklinde 98 bankayı kapsar. Bu grubun temel özelliği, mahdut mes'uliyetli şirketler şeklinde kanuni bir yapıya sahip olmalarıdır. Yoksa bu bankalar da «her çeşit muamele yapan» bankalardır. Bunlardan bazıları milletlerarası tanınmış müesseseler, bazıları sadece bir şehirde faaliyette bulunan bankalar, diğerleri ise belirli bir bölgede çalışan bankalardır. Bazıları geniş bir şube örgütüne sahip, hattâ bazı önemli olanlar da dahil diğer bir kısmının ise şubeleri mevcut değildir. Bu grup bankaların 1963 yılı sonunda aktif değerleri toplamı, hemen hemen 3 büyük bankanın aktif değerleri toplamına yaklaşık olarak 36.600 m.D.M. ı bulmakta idi.

3 — Özel Bankalar

1963 yılı sonunda özel şahıslara veya şahıs şirketlerine (hudutlu veya hudutsuz mes'uliyetli) ait olan 219 kredi müessesesi bu grup altında toplanmıştır. Birinci Dünya Savaşından önce ve iki Dünya Savaşı arasındaki devrede «özel bankalar» ın sayısı önemli ölçüde azalmıştır. Ancak, 1948 para reformundan sonra, bu grup bankaların önemi yeniden artmağa başlamıştır. Gelenek itibariyle bu bankaların şubeleri yok ise de, son zamanlarda bunlardan bazıları dar bölgeler dahilinde şube açmağa başlamışlardır. Yalnız Kuzey Bavyera'da faaliyette bulunan bir nesi istisnadır ve 69 şubesi vardır. Özel bankaların 200 den fazlası yaptıkları işler bakımından büyük farklılık gösterirler. Bunlardan bazıları daha çok «tasarruf bankaları», diğerleri ise «tüccar bankaları» arasına sokulabilir. Asıl işleri menkul kıymet alım satımı, hisse senedi ve tahvilât ihracı, sanayi kredisi, gayri menkul ve her çeşit mülk idaresidir; üçte bir kadarı tasarruf mevduatı kabul ederler.

Esham-Tahvilât İhracı ve Alım Satımı İşleri

Alman özel bankaları, daha çok Fransızların Banque d'Affaire (Yatırım Bankaları) na benzerler ve mutad bankacılık faaliyetinden ziyade esham tahvilât ihracı, hisse senedi alım satımına ehemmiyet verirler. Bu bankalar, daha sonra münasip bir zamanda hisse senetleri ve uzun vadeli tahviller ile değişmek üzere «ön krediler» verirler. Bu yol, bu çeşit bankaların, yatırımları gerçekleştirmek üzere, ilgili teşebbüsün başarılı hale gelmesine kadar yaptıkları hizmetlerden biridir. Böylece, piyasaya sürülebilecek menkul kıymetler ihraç ve halkın bu kıymetleri satın alınması temin edilebilir. Bu itibarla bu bankalar geniş ölçüde kendi öz kaynaklarıyla çalışırlardı. Ancak, 20. yüz yıldadır ki gittikçe artan

ölçüde mevduata dayanmaktadırlar. Esham-tahvilât ihraç ve satışına ihraççı olma mekanizması Amerika'dakine bazı yönlerden benzerlikler gösterir. Londra'da, esham-tahvilât ihraç eden, bunların satışını deruhte eden ve alım satımı ile meşgul olan müesseseler birbirlerinden tamamen ayrılmışlardır. Menkul kıymet satışını deruhte eden İngiliz müesseseleri ihraç işinin riskini yalnız önceden anlaşılan süre içerisinde satışını kabil olmayan esham-tahvilât için, üzerlerine alırlar. Oysa ki, Amerika'da olduğu gibi Almanya'da da ihracı deruhte eden müesseseler ihraç işinin bütün riskini yüklenir, ihraç edilen menkul kıymetin tümünü halka tesbit edilen bir fiyattan satmak üzere ihraç eden müesseseden satın alır. Mutaden ihraç müessesesi olarak çalışan kurumlar genellikle aralarında bir «birlik» kurarlar ki birlik ilgili bankalardan teşekkül eder ve bankalardan biri «yönetici» olur. Bu menkul kıymet ihracı mekanizması Federal Hükümet ve kamu müesseselerinin çıkaracakları esham-tahvilât için de aynı şekilde yürür. Federal Hükümet, Posta İdaresi ve Demiryolları için Merkez Bankası 80 den fazla özel banka ve kamuya ait bankanın katıldığı bir «birlik» in yöneticisi olarak hareket eder. Söz konusu birliğin yardımı ile kamu kuruluşları uzun vadeli bonolarını artan bir nisbette piyasaya sürebilmişlerdir. Bunlardan mühim kısmı küçük parçalar halinde özel şahısların elindedir.

Kamuya ait Kredi Kurumları

Kamu kredi kurumlarının kredi sistemi içinde önemli bir yeri vardır. Bunlar 11.227 adet şube ve 12 merkezî kuruluşları ile 866 belediyeye ait tasarruf bankalarıdır.

Tasarruf bankalarının müşterilerine çek hesabı açabilme vadesiz mevduat kabul edebilme hakkını aldıkları 1908 yılından bu yana bu bankalar adım adım bankacılık sahasına girerek bugün ticarî bankaların yaptıkları hemen her çeşit bankacılık muamelesini yapmaktadırlar. Onlar gibi müşterileri adına hisse senedi alıp satarlar. İhraç müesseseleri olarak da sabit faizli menkul kıymet yatırımlarında önemli bir yer tutarlar.

Tasarruf bankaları, merkezî kurumlar da dahil olmak üzere, özellikle son 10 yılda çok gelişmişlerdir. 1954 den 1963 yılı sonuna kadar tasarruf bankalarındaki mevduat -bankalar mevduatı hariç- 19.150 m.D.M. dan 74.300 m.D.M. a yükselmiştir; oysa ki aynı devrede ticaret bankalarının mevduatı 15.000 m.D.M. dan 48.600 m.D.M a çıkmıştır. Böylece, mevduatın tümü gözönüne alınırsa, tasarruf bankalarının mevduatlarındaki inkişaf ticaret bankalarını hayli geride bırakmıştır.

Öteyandan, yalnız mevduat ve kredilerin karşılaştırılması, çeşitli gruptaki kredi müesseselerinin gerçek malî güçleri hakkında sıhhat-

li bir fikir vermez. Bu arada, ticaret bankalarının esham ve tahvilâtın müşterilerine sürümünde çok daha faal olduğunu unutmamak lâzımdır.

866 tasarruf bankası geniş ölçüde, mesken inşaatı ve Mahallî İdarelerin sermaye yatırımları için uzun vadeli krediler vermektedirler. 1963 yılı sonunda, uzun vadeli ikrazlar 35.000 m.D.M. tutarında idi ve bunun 24.000 m.D.M. kadarını ipotekli krediler teşkil ediyordu. Aynı tarihte iş alemine ve müstehlike olan kısa ve orta vadeli ikrazlar 11.000 m.D.M. ve tahvilâta yatırılan ise 16.000 m.D.M. kadardı.

1963 yılı sonunda bilânço değrleri toplamı 44.500 m.D.M. a varan 12 merkezî kuruluş, ihtiyatların yatırıldığı ve tasarruf bankalarının birbiriyle olan borç ve alacaklarının takas edildiği bölgesel kurumlardır. Bundan başka, merkezî kuruluşlar, tesislerindeki amacı gözönünde bulundurarak, belediye bankaları gibi faaliyette bulunduktan başka mahdut ölçüde de olsa, bazı Federal idarelerin veznedarlığını da ifa ederler. Bu hüviyetleri ile oldukça önemli ölçüde ve özellikle kamu sektörüne uzun vadeli sermaye yatırımı yaparlar. Bu mali işleri başarabilmek için «borç sertifikası» çıkarmak hakkını haizdirler. Kısa vadeli ikrazlara gelince, merkezî kuruluşlar, kendilerine bağlı tasarruf bankalarının likit mevcutlarının tanzimcisi olarak, para piyasasının daimî besleyicisi durumundadırlar.

Kooperatif Kredi Kurumları

Bu grup esas itibariyle sınaî ve ziraî kredi kooperatifleriyle bunların merkezî kurumlarından ibarettir. Federal Cumhuriyette **Volksbankers** yahut halk bankaları diye tanınan 759 sınaî kredi kooperatifi ve bazıları çok küçük olan 10.000 ziraî kredi kooperatifi mevcuttur. Ziraî kredi kooperatifleri kendi kendine yardım örgütünün kurucusu bulunan Raiffeisen'in adından mülhem olarak **Raiffeisen-Kassen** ismini almışlardır Kredi kooperatifleri ihbarsız mevduat ve tasarruf mevduatı kabul ederler; ortakları olan esnafa; küçük tüccara ve çiftçilere kısa ve orta vadeli kredi verirler. 1962 yılı sonunda bütün kooperatiflere ait aşağıdaki toplam arkamlar bu kurumların önemi hakkında bir fikir verir: Bilânço toplamaları 18.800 m.D.M; kısa ve orta vadeli ikrazlar 7.700 m.D.M; tasarruf mevduatı 10.000 m.D.M; ihtiyatlar dahil sermaye 1100 m.D.M.

Kredi kooperatifleri arasındaki borç alacak ilişkileri sınaî ve ziraî 18 merkez kurumunda tesviye edilir. Bunların hemen hepsi mahdut mes'uliyetli kredi kooperatifi şeklinde kurulmuşlardır. Görevleri, ana hatlarıyla kamu kredi müesseselerinin merkezî kurumlarına benzer. Bu

arada, kooperatif merkezi kurumlarının tahvil ihraç etmeyecekleri akla gelebilir. Sadece, Frankfurt am Main'deki Alman Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği, kooperatif sistemin merkezi kurumu olarak, 1956 dan bu yana, kooperatif sektörün uzun vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamak üzere mahdut ölçüde tahvil ihracına yetkili kılınmıştır. Bu merkezî kurum, kamu kredi müesseselerinin merkezî kurumu gibi kanuna dayanarak tesis edilmiştir.

1962 yılı sonunda, kooperatif merkez kurumlarının toplam bilanço değerleri 6.700 m.D.M. idi. İhtiyatlar dahil sermayeleri ise 275 m.D.M. a ulaşıyordu.

Realkreditinstitute

Daha önce izah ettiğimiz 3 gurup bankadan başka, Almanyada real-kreditinstitute diye adlandırılan 25 ipotekli kredi müessesesi ve bazı kamuya ait bankalar mevcuttur. Özel ipotekli kredi müesseseleri İngilteredeki emlak şirketlerine benzerler; ancak, onlardan farklı olarak, 15 yıla kadar vadeli tahvil ihracı suretiyle kaynaklarını genişletirler. Mevduat kabul etmezler. Bu gibi bankalardan kamuya ait olanlar kommunalobligationen denilen, belki Dünyada pek benzeri de bulunmayan bir çeşit uzun vadeli tahvil ihraç ederler. Bunları beledi tahviller olarak tanımlamak yanlıştır. Kommunalobligationen'i ihraç eden müessese mahallî bir idare değil; daima bir bankadır. Mahallî İdareler bu konuda ihtisaslaşmış realkreditinstitute'a başvururlar; onlar da kendi adlarına piyasaya girerler. Öteyandan, tahvil her ne nam ile çıkarılırsa çıkarılsın, birçok mâli amaçlara yararlı olur. Çeşitli bankalar ikraz kayıtlarına bir göz atılacak olursa, kommunalobligation'in yalnız Mahallî İdarelerin kredi ihtiyaçları için değil, aynı zamanda mesken kredisi ve hatta sınaî kredi için de kullanıldığı görülür. Bu suretle toplanan kaynaklar her çeşit şahsa, her çeşit amaçla verilebilir; meğer ki ikraz bir amme idaresi tarafından garanti edilmiş olsun.

1963 yılı sonunda, ipotekli bonolar tutarı 35.000 m.D.M. ve Mahallî İdare tahvilleri 16.000 m.D.M. a ulaşmıştır. Sözüünü ettiğimiz ihtisas bankalarının bu tarihteki tahvilleri tutarı, tedavüldeki tahvillerin tümünün üçte ikisini teşkil etmektedir. Gerçekten, bu kurumlar son on yıl içerisinde tahvil piyasasının belligaşlı satıcıları (borçluları) arasında olmuşlardır. Realkreditinstitute'ler tahvillerini daima satışa hazır bulundururlar. Her realkreditinstitute, mutad olarak, çeşitli seriden tahvilleri, ekseriya farklı kupon faizleriyle piyasaya arzeder. Çoğu kere, doğrudan doğruya müesseselere ve az miktarda da şahıslara satış yaparlar. Fakat, çoğu hallerde, ticaret ve tasarruf bankaları satıcı ajanlar olarak işe karışırlar.

Tek Bir Faiz Haddi Nizamı

Alman Bankacılığına has ekseriya gözden kaçan bir özellik, ikrazat ve mevduat faizlerine ilişkin resmî nizamların aynılığıdır. Yetkili mura-kabe mercilerince konulan azamî faiz hadleri, yalnız ticaret bankalarına değil ve fakat bütün diğer kredi kurumlarına şamildir. Açık krediler ve senetli kredilere uygulanan faiz hadleri, Merkez Bankasının reeskont haddine tabidir. Başka birçok ülkelerdeki uygulamanın aksine bu had-ler azamî nisbetlerdir ve serbestçe indirilebilir. Halen, reeskont faizi %3, açık krediler faiz haddi % 6-7,5 ve senetli kredilerde ise % 3,5-5,5 ara-sındadır. Merkez Bankası, ticaret bankaları gurubunun, ikrazlarında or-talama % 6 nın üzerinde kazanmadığını hesaplamış bulunmaktadır.

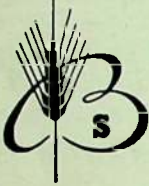
Genel Bakış

Mevduat ve ikrazların tetkikinde, son on yıldaki inkişafa damgasını vuran bütün belli başlı özelliklerin halen de, hatta daha belirli şekilde, mevcut olduğu görülür: Vadesiz mevduat azalmış, vadeli mevduat ve tasarruf mevduatı oldukça hızlı bir gelişme kaydetmiştir. Son 3 yıla ait rakamlar bu gelişmeyi ortaya koymaktadır:

	Yıllık Artış (1000 m.D.M. olarak)		
	1961	1962	1963
Vadesiz Mevduat	5,1	3,5	3,3
Vadeli Mevduat	1,3	1,7	1,7
Tasarruf Mevduatı	7,3	9,3	11,6

Son zamanlarda bankacılık alemi tasarruf kurumlarının muaflikları dolayısıyla tasarruf bankaları ve diğer gurup bankalar arasında bir çe-kişmezlige sahne olmaktadır. Tasarruf bankaları, belediyelere ait bulun-duklarından mevduatları külfetsiz olarak garantilenmiştir. Diğer banka-larca tenkit edilen başlıca husus ise, tasarruf bankalarının faaliyetlerin-deki değişiklikle mutad bankacılık sahasına girmiş olmalarına rağmen, bunların 1. Dünya Savaşında tamamen farklı şartlar altında sağladıkları vergi muafiyetlerinden hâlâ yararlanmakta bulunmalarıdır.

Bu sebeple, Millet Meclisi, iki yıl önce tasarruf bankalarının, tama-men değişen işleri karşısında, faydalandıkları muaflikların, bu gün de hâklî olup olmadığı hususunun tetkikini istedi. O zamandan bu yana, bu inceleme çok ağır yürümektedir. Millet Meclisinin seçim devrenin dol-duğu 1965 Ağustosundan önce biteceği de benzememektedir.

BAŞAK SİGORTA A. Ş.

Sermayesi : 3.000.000 TL.

Acente Sayısı : 750

YANGIN

NAKLİYAT

KAZA

HAYAT

VE

DOLU

HAYVAN HAYAT

HAYVAN BESİ

TARLADA HUBUBAT,

TÜTÜN, PAMUK YANGINI

SİGORTALARINDA

YURDUN HER YERİNDE HİZMETTEDİR.

ADRES : İstiklâl Cad. 324 Beyoğlu - İSTANBUL

TELGRAF : BAŞSİGORTA

TELEFON : 49 31 10 — 49 31 11 — 49 31 12.

İŞ — YATIRIM BANKALARINCA ESHAM ve TAHVİLÂTIN PLÂSE EDİLMESİ

İshak TURNAOĞLU

Bankaların kendilerine müracaat eden müesseselere ait esham tahvilâtın mali piyasada satışına tavassut etmeden evvel, o müesseselerin mali ve ticarî durumlarını dikkat ve ihtimamla tetkik etmeleri lâzımdır.

Bankalar hisse senetlerinin piyasaya sürülmesiyle iktifa ederek emisyonun muvaffakiyetini garanti etmemiş olsalar bile, manevi bir risk yüklenmiş olduklarından müşterilerinin tasarruflarını fena idare edilen müesseselerin senetlerine yatırdıkları takdirde müşterilerini tehlikeye maruz bırakacakları gibi kendi itibarlarının da sarsılmasına meydan verm iş olurlar. Bu itibarla, müesseseler tarafından teklif olunan bütün senetlerin plâse edilmesini tefrik etmeden kabul eden bir banka, zarar görecektir. Müddetlerinin haklı tenkit ve muahezelerine hedef olacağı gibi diğer müşterilerini de gaip etmiş olur. Bundan başka, halk arasında menkul kıymetleri ihraç eden kredi müessesesi ile bunları plâse eden müessesenin ortak olduğu fikir ve kanaati hakim olduğundan kredi açılan müessesesi iflâs ettiği takdirde bankanın da itibarı sarsılarak mevduatın çekilmesine ve dolayısıyla tehlikeli duruma düşmesine meydan verilmiş olur.

1 — Plâsman Muamelesinin Şekil ve Mahiyeti

Her hangi bir müesseseye ait senedin ihrasına iştirak etmeğe karar veren bir bankanın ilk olarak mali piyasayı esaslı surette tetkik etmesi lâzımdır. Bu iş ekseriyetle «Birlik» ve müdürü tarafından yapılır.

Muameleyi en iyi şartlarla tahakkuk ettirebilmek için Birlik çoğu kere piyasada eski tahvil ve hisse senetleri satın alarak fiyatların yükselmesine, dolayısıyla yeni senetlerin piyasada tutunmasına ve kolaylıkla satılmasına zemin hazırlamağa başlar. Fakat piyasa çok geniş ol-

duğu takdirde bütün senetleri satın alarak çok ciddi riskleri göze almak her zaman mümkün olamaz.

Bununla beraber, emisyon kapanıncaya kadar satışlar takip edilerek müşterilerin itimadını sarsacak aşırı derecede fiyat düşmelerini önlemek lâzımdır.

Emisyon, yalnız mali piyasaya müdahale suretiyle değil, çok mahirane reklâm yapılmak suretiyle de hazırlanmalıdır. İhracı yapan şirketin kredisi her ne olursa olsun büyük miktarda tahvil ihracı suretiyle istikraz veya sermaye tezyidi, mali gazeteler ve hatta günlük büyük gazetelerin yardımı olmadan mümkün değildir.

Bankalar senetlerin plâsmanını başlıca üç şekilde yaparlar.

- A — Halka satış,
- B — Doğrudan doğruya borsalarda satış,
- C — Gişelerde satış,

A) Halka satış en ziyade Fransa'da kullanılan bir usuldur. İhracı yapan şirket, muayyen bir tarihten itibaren satışın bazı müesseseler tarafından yapılacağını ilân eder. Ekseriyetle satışın kapanacağı tarih tayin edilmez. Bütün senetler satıldığı zaman satışa son verilir. Eğer banka senetlerin tamamen piyasada satılmayacağını görürse satılmıyan senetleri kendi azaları arasında taksim eder. Satış muvaffak olduğu takdirde de satış durdurarak satılmıyan senetleri ileride primle satmak üzere muhafaza eder. Satış durdurulduktan sonra Birlik azaları Birlik mukavelesinin şartlarına göre senetleri aralarında taksim ederler. Bundan sonra Birlik azalarından her banka kendilerine ait senetleri satmak için, tevdiat bankaları, mahallî ve bölge bankalarıyla komisyoncular ve noterlerin tavassutuna müracaat ederler.

Senet ihraç eden müesseselerin hisse senedi ve tahvillerin borsada bizzat arz etmeleri pek ender vaki olur. Bu gibi senetler ekseriyetle halka kolaylıkla satılacağını düşünen bir Birlik veya banka tarafından peşin satın alınır. Bu plâsman şekli, ecnebi borsalarda kote edilmiş senetlerin millî piyasalara satılması istenildiği zamanlarda da kullanılır. Millî piyasadaki arz fiyatı, ecnebi piyasalardaki fiyata göre tayin edilir.

B) Senetler doğrudan doğruya borsaya arz edildiği zaman sendika, kâfi bir iştirâ cereyanı meydana getirmek mecburiyetindedir.

Bu gibi hallerde, ihraç fiyatı tespit edilmiyerek ilk gün borsaya senetler muayyen bir fiyatla arz edilir. Bilâhare arz talep fiyatı tayin eder. Borsada fiyat sarsıntısına meydan vermeyecek miktarda senet sürülür.

Borsada ilk arz fiyatı birden bire ve fuzuli olarak durdurulamaz. Eğer, borsaya arz edilen senetlere sun'i olmayan bir fiyat tesbit edilmek isteniyorsa, mutedil bir fiyat tesbiti muvafık olur. İlk zamanlarda Birlik, bizzat piyasaya sürdüğü senetleri, sukutu önlemek ve alış emirlerini celp için, ekseriyetle satın almak mecburiyetindedir. Zira, halk ancak fiyatların yükselişinde senet satın alır. Tahvilleri borsaya arz eden bir Birlik ekseriyetle fiyatları tanzim eden bir Birliğe inkilâp eder. Birlik tahvil sahiplerinin itimadını sarsacak fiyat sukutunu önlemek çarelerini aradığı gibi muvakkat ve sun'i olarak fiyat artışlarına da meydan vermemeye çalışır.

C) Bazen senetler bankalar tarafından müşterilerine satılmak suretiyle de plâse edilir. Bu halde, ihracı yapan şirket tarafından empoze edilmiş bir fiyat mevzubahis olamaz. Bankalar buldukları fiyatta müşterilerine satış yapabilirler. Senetlerin iyi müşteri bulacağını umdukları zaman bu muamele tarzını kullanırlar. Zira, senetleri almak isteyen tasarruf erbabı prim ödemekten çekinmezler. Fakat bu muamele suistimâle müsaittir. Bu usulü kullanan müesseseler, müşterilerinin geçici arzu ve temayüllerinden istifade ederek, senetleri hakiki kıymetlerinin değerinden çok fazla fiyatla satarlar.

Önce hiçbir ilân yapılmadan müşterilere satış yapılması tehlikeli olur. Buna mukabil emisyon halka arz edilirse şartları bildiren formalitelerin ilânı mecburiyeti vardır. Bundan başka bankalar emisyon fiyatını tesbitte serbest değillerdir. Bu fiyat ihracı yapan müessese tarafından tayin edilir.

Doğrudan doğruya plâsman yeni bir müessesenin tesisi sırasında bile her zaman kullanılmaz. Fakat bazen banka, sıkıntısını gidermek için portföyünde sakladığı ve satmak istediği senetleri piyasaya arz eder.

Bütün bu emisyon ve plâsman muameleleri, kullanılan muamele her ne olursa olsun, normal olarak banka için kârlıdır. Bilhassa, hazır sermayelerin bol olduğu zamanlarda iskonto ve avans faiz nispetleri para piyasasında düşmekte olduğundan bankalar ekseriyetle emisyonu artırarak kredi muamelelerindeki gelir noksanlarını telâfi ederler.

II — Plâsmanın Emniyeti

Tasarrufların Muhafazasına Matuf Tedbirler

Uzun vadeli plâsmanlarda kullanılacak tasarruflar için asgari bir emniyet sağlamak lâzımdır. Bankalar tarafından doğrudan doğruya piyasaya çıkarılan menkul kıymetler halk için her zaman tehlikesiz de-

ğildir. Ekseriyetle, tasarruf erbabı menfaat peşinde koşan kimselerin kurbanı olurlar. Bunlar mevcut olmayan ve malî durumları bozuk olan müesseselerin senetlerini piyasaya sürmeye çalışırlar.

Bu sahte muameleler arttıkça yalnız tedbirsiz sermayedarlar değil, malî piyasa için de fena neticeler meydana gelir. Cesareti kırılan tasarruf sahipleri bu defa ciddi müesseselerin tahvillerini de almaktan çekinirler. Bu suretle hakikaten sermayeye ihtiyacı olan sağlam müesseseler de müşkülâta sürüklenmiş olur.

Halkı bu gibi tehlikelerden korumak ekseriyetle güç olmaktadır. Zira tasarrufu himaye maksadiyle alınacak önleyici tedbirler, bankaların plâsman muamelelerinin malî piyasada müşkülâta uğramasına da sebebiyet verebilir. Bununla beraber, tecrübesiz halkın sahtekârlara aldanmaması için bazı kanunî hükümler vazedilmesi zaruridir. Bu tebirler umumî olarak aşağıda gösterilmiştir.

A) Bankacılık Sanatını ifa için gerekli şartlar

Herşeyden evvel, bankacılık mesleği umumî hizmetlerden mahrum kılınmış kimselere bilhassa, hırsız, dolandırıcı ve hileli müflislere men edilmiş olmalıdır. Bu suretle men keyfiyeti umumî olmalı ve bütün memleketlerde tatbik edilmelidir. Fransaya bu kaide geç gelmiştir. Ancak 1931 de Parlamentoda buna dair kanun kabul edilmiştir. Almanya da yetkili komisyon izin vermeden banka açılmaz.

Bununla beraber bu önleyici hükümler tasarruf erbabı için zaif bir garanti teşkil etmektedir. Zira mahkûm veya iflâs etmiş eski bir bankacının tekrar sermaye bularak bir banka açması ve üçüncü şahıslar vasıtasıyla idare meclisinde ve diğer makamlarda yer alması mümkündür.

Memleketimizde son 7129 sayılı Bankalar Kanunu bu hususta esaslı ve mühim hükümler koymuştur. Mezkûr kanunun 7 inci maddesinde, banka muameleleri yapmak üzere teşekkül edecek anonim şirketlerin müessislerinin Maliye ve Ticaret Bakanlığının müşterek teklifleriyle İcra Vekilleri Hey'etinden mezuniyet istihsal etmeğe mecbur oldukları ve müessislerin muhilli haysiyet ve namus bir cürümden dolayı mahkûmiyetleri bulunmadığının tesbit edilmiş olması lâzım geldiği tasrih edilmiştir.

B) Tahvil ihracının ilânı

Senet ihraç eden müesseseler emisyon şartlarını tasarruf erbabına ilân etmek mecburiyetindedirler. Fransada, hisse senedi veya tahvil ihraç eden bütün müesseselerin bir resmî bültende, şirketin sermaye -

sini, aksiyonlarının itibari kıymetlerini, evvelce ihraç edilmiş tahvil miktarını, tevzi edilen kârı, müessislerle idare meclisi azalarına bahşedilen imtiyazları ve emisyon şartlarını ilân etmek mecburiyeti vardır. Bu bültende şirketin son bilânçosu da neşredilir.

Bu bilgiler, bankalar tarafından müşterilerine gönderilen broşürlerle de derç edilir. Faideleri inkâr edilemeyen bu tedbirler tasarruf erbabı için kâfi telâkki edilemez. Servetin küçük parçalara bölüdüğü memleketlerde bir çok tasarruf sahiplerinin zaman, bilgi ve lüzumlu tetkik vasıtaları müsait olmadığından, kendilerine arz edilen tahvillerin hakiki kıymetlerini takdir edemezler.

C) Bankalar Tarafından arzedilen esham - tahvilâtın nizam altına alınması

Esham ve tahvilât şifahi anlaşmalarla hususi şahıslara ve köylere de arz edildiği takdirde büyük suiistimallerin meydana gelmesine sebebiyet verilmiş olur.

İngiltere gibi bazı memleketlerde meskenlerde tahvil satışı şiddetle men edilmiştir. Servetin halk arasında çok dağılmış olduğu Fransada, tasarruf erbabı ekseriyetle orta sınıf ve küçük esnaftan teşekkül ettiğinden radikal bir hal çaresi bulunamamıştır. Bankalar, devlet ve büyük müesseselere ait istikrazın muvaffak olması için ikametgâhlarında müşterilere müracaatta bulunmak zaruri bulunduğuna kanidirler. Bununla beraber Fransada da meskenlerde tahvil satışı bazı kayıtlara tabi tutulmuştur.

STANDARD BELDE TİCARET ve SANAYİ A. Ş.

Şişli Halâskârgazi Caddesi 266-1 İstanbul Tel: 48 26 96 - 48 40 89

FORD Resmî Bayii :

Kamyon, Otobüs, Otomobil, Belediye Vasıtaları Arözöz, Vidanjör,
Çöp Kamyonları

AKSIGORTA

**YANGIN - NAKLİYAT - KAZA
TRAFİK - MAKİNA KIRILMASI ve HAYAT
SİGORTALARINIZ İÇİN
EMRİNİZDEDİR.**

Karaköy meydanı AKSU iş hanı
Telefon Müdüriyet : 493329
Santral : 447535 (5 hat)

Kurucusu AKBANK'ın bütün şubelerine
veya diğer acentalarına müracaatınız
kâfidir.

G Ü V E N

Türk Anonim Sigorta Şirketi

SÜMERBANK, TÜRKİYE EMLÂK KREDİ
VE İLLER BANKASI KURUMU

SERMAYESİ : 1.000.000 T. L.

İHTİYATLAR : 30.478.517.44 T. L.

İstanbul, Galata, Sümerbank Binasında

Telefon Santral : 49 49 10 — 49 49 00

Müdüriyet : 44 06 30

AVRUPA'YI FETHEDEN DOLAR

A. L. JEUNE'den (*)
Çeviren: Alp GÜRUS

Evvelce iyi karşılanan, hattâ arzu edilen, Eski Dünya'daki Amerikan yatırımları, bugün kamu oyunu endişelendiren bir konu haline gelmiştir. General De Gaule «bu bir istimlâktir» demiştir. Bütçe genel rapor-törü M. Louis Vollon da «bu dolar aracılığı ile yapılan bir müstemlekeci-likdir» diye ilâve etmiştir.

1948'de Amerika'nın dış memleketlerdeki yatırımları 10 milyar dolar olarak tahmin ediliyordu. 7 yıl sonra (1955 te), bu rakam bir misli ar-tarak 20 milyara çıktı. 8 yıl sonra ise (1963 te), 20 milyarı aşan kısa vâ-deli kredi hariç olmak üzere, yeniden bir misli artışla 40 milyara yük-seldi. 1958 ile 1963 seneleri arasında 2100 den fazla Amerikan şirketi muhtelif şekillerde Müşterek Pazar'a yerleştiler. Halen Amerikan'ın en büyük 1000 firmasından 700 ünün bugün Avrupa'da fabrikası mevcuttur. Üç yıl evvel bu rakam 350 den ibaretti. Newsweek dergisine göre, Amerikalılar, Fransa'da elektronik sanayiinin en büyük kısmını, akar-yakıt tevziinin % 65 ini, ziraî makine sanayiinin % 65 ini kontrolleri al-tında bulundurmaktadırlar. Bir kaç ay evvel General Motors Strasbourg yakınlarında bir fabrika tesis etmek istemiş, fakat Fransız makamların-dan iyi kabul görememişti. Nitekim, bundan sonra, Müşterek Pazar memleketlerinde yayılmak üzere Anvers'de yerleşmeğe karar verdi.

Amerikan'ın giriştiği bahis

Böylece, politik bir düşünce ile ilgili görülmemekle beraber, bir nev'i Amerikan Sanayi İmparatorluğu kurulmuş olmaktadır. Bu, Ame-rikan'ın ekonomik kudretinden ileri gelmektedir. Amerikan kalkınması-nın tabii bir sonucu olan bu durum, bir bakıma Eski Dünyanın, Yeni Dünya önünde gerilediğini ifade ediyor. Amerikan'ın elde ettiği bu cü-retkâr gelişmenin mekanizması nasıl işlemiştir?

(*) La Bauque Temmuz/1965 sayısından.

Banque de l'Indochine'in tanzim ettiği raporun bu konu ile ilgili satırlarını okuyalım: «Birleşik Devletlerde 1961 senesinin ilk baharında başlayan yüksek konjonktür safhası, harbin sonundan bu yana kaydedilenlerin en uzunudur ve bunun hiç değilse gelecek aylar içinde de devam edeceğinden şüphe edilmemektedir.» Ekseri Amerikalı uzmanın kanaati de bu merkezdedir. Artık bilinmektedir ki, refah devresi bir takvim intizamı ile tayin edilemez ve yirmi dört veya otuz altı ay nihayetinde sona ermek zorunda da değildir. Süresi şu üç varlığın hareketine bağlıdır; işletmelerin, sendikaların ve hükümetin hareketine.

Gerçekte, Amerikan tecrübesi bir bahse dayanır; bu da fiatlarda bir artış olmaksızın, ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesidir. Enflasyonsuz kalkınma deyimi de bunu ifade eder. Millet Meclisinde Maliye ve Ekonomik İşler Bakanı Giscard d'Estainge bunu bir gün şu şekilde tasvir etmiştir. «Birleşik Devletlerde fazla miktarda işsiz vardır. Bununla beraber fiatlar istikrarlıdır ve rahat bir mali piyasa mevcuttur. O halde enflasyon tehlikesi nerededir? Ben böyle bir tehlike görmüyorum.»

M. Giscard d'Estainge, bu durumda, ayrıca, şöyle bir çelişme daha olduğuna işaret etmemiştir. Amerika'da fiat istikrarı önemli bir bütçe açığı ile bir arada gerçekleştirilmiştir. 1961 yılında 2,3 milyar dolar olan açık 1965'te 4 milyar dolar civarına yaklaşmıştır. Kongre o zaman amme borçları plafonunu onaylamıştır. Fiatlar çok makul bir seyir göstermiş, senede ancak %1 nisbetinde yükselmiştir. Halbuki, Avrupa'da, devamlı bir bütçe açığının fazla bir iştirat gücü yarattığı ve bu fazlalığın bir fiat artışına âmîl olduğu fikri ileri sürülür. Amerika, bu kadar uzun zamandır bu kanundan nasıl kurtulmuştur? Yoksa bir Amerikan mucizesi mi bahis konusudur ve Atlantığın beri tarafında gerçek olan bir husus öte tarafında yanlış mıdır?

Teknik Gelişmeye Bağlı Fiat İstikrarı

Amerika'da otoriter bir fiat dondurması yoktur. Her ne kadar Başkan Kennedy çelik fiatlarındaki yükselişi önlemek için müdahale'de bulunmuşsa da, bu gibi müdahaleler istisnadır.

Yetkililer, memleketi sıkıntıya sokarak ve mecburi bir talep indirimini yaratarak doların istikrarını sağlama yoluna gitmemişlerdir. Amerika sertliğe taraftar değildir. Başkan Johnson; «bu yıl gayri safi milli gelirin 660 milyar dolara ulaşacağını ve bunun 1964 e nazaran 38 milyar dolar artış ifade ettiğini» ifade etmiştir. Perakende fiatlarda sadece % 1 bir artışlar % 6 nisbetinde bir gelişme ön görülmüştür. Bu, hangi vasıtalarla gerçekleştirilecektir?

Bütün memleketler tarafından kabul edilen bir zorunluluğu Amerika hararetle benimsemiştir. Bu, teknik gelişmedir. Bir kaç yıldan be-

ri bu gelişme öyle sür'atli bir gidiş göstermiştir ki, dünyanın yüzü gerçekten değişmiştir. Bu gelişme, para alanında, enflasyona giden yolları tıkamış olduğundan büyük bir fazilet teşkil etmiştir. Modernizasyon ve otomasyon, fiatların düşmesine yardımcı olmuştur. Yarım asır evvel, bu derecede sür'atli bir modernleşme politikası maliyetini kurtarmazdı. Fakat gelişme sür'atini artırdıktan sonra, bir işletme için sarf etmek en iyi bir zenginleşme yolu olmuştur. Böylece, teknik gelişme doğurduğu kârlarla kendi kendini beslemektedir. Bu bir dairedir; fakat fâsit değil «faziletli» bir daire.

Bununla beraber Amerika, dünyada cihazlanmak ve modernleşmek arzusunda olan yegâne memleket değildir. Fakat Yeni Dünyayı diğerlerinden ayıran husus, işletmelerin sadece yatırım arzusunda olmaları değildir; onlara bu hususta gerekli imkânlar da sağlanmaktadır. Para, yatırımın can damarıdır. Devlet, orada, şirketlere gerekli sermayeleri temin etme imkânını veren bir politika izlemiştir.

Gelişmenin Manivelâsı: oto finansman

Bu nakti temin etmek için işletmeler aşırı derecede obligasyon ihracı yoluna gitmek zorunda değillerdir. Borçlanmak, ileri gidişi daima yavaşlatır. Hattâ, bir sermaye artırımı yaparak kendi kendilerine borçlanmaya teşebbüs etmeleri de gerekmez. Sermaye artırımı politikası Birleşik Devletlerde Fransa'ya nazaran çok daha az itibar görmektedir.

Bu, işletmelere «ortaklarınıza müracaat ediniz» demek isteyen bir politikadır. Amerikan'ın politikası ise «kârlarınıza müracaat ediniz» demıştır. Böylece, oto finansmanın hükmünü icra ettiği anlaşılmaktadır. Fransa'da, V. Plânda da belirtildiği gibi, son senelerde oto finansmanın yatırımların finansmanındaki nisbeti gittikçe düşmektedir; 1959 da işletmelerin brüt kârlarının yatırımlardaki nisbeti % 83 iken, 1963 te % 62 ye düşmüş, 1965 te de biraz daha azalarak % 60 civarına inmiştir. Amerika'da ise bu nisbet % 98 dir.

Fransa'da oto finansmanın gittikçe gözden düşmesinin sebebi nedir? Bunun sosyal düşüncelerden ileri geldiği tahmin edilmektedir. Oto finansman fiat artışına yol açmakla tenkit edilmektedir. İşletme, kârlarının bir kısmını işlerinde kullanmamış olsa, mamûllerini daha ucuza satabilir. Bu görüş gerçekten akla yakındır. Fakat eksizsik bir görüş müdür? Esaslı bir vakıayı; oto finansmanın sosyal ve ekonomik rolünü ihmal etmekte değil midir? Her şey işletmenin alıkoyduğu meblâğların kullanma tarzına bağlıdır. İyi bir idarede, oto finansman, yarın, maliyet fiatlarının, daha sonra da, satış fiatlarının düşmesinde âmil olabilir, bu takdirde müstehlik bundan yararlanacaktır.

Avrupa ve Amerika'da kâr marjları

Gerekli imkânlar sağlanmadıkça, işletmelelere, «oto finansman yapınız» demek hiç bir şeye yaramaz. Amerikan hükûmeti işletmelerin büyük kârlar elde etmelerini arzu etmektedir. Yüksek amortisman nisbetlerine müsaade etmekte, iyi kâr marjlarını kabul etmektedir. Avrupa Camiası Sanayi Birliği (M.N.İ.C.E.), 1963 için, bu kâr marjları ile Avrupadakiler arasında bir mukayese yapmıştır. Kârlılık nisbetleri iş hacmine göre hesaplanmıştır. Kimya sanayiinde, Amerika Birleşik Devletlerinde nisbetler % 50 ile % 10 arasında değişmekle beraber, genellikle sonuncu nisbet etrafında dolaşmaktadır. Müşterek Pazarda ise sadece Alman firmaları % 5 nisbetine yaklaşmakta, Fransız ve İtalyan firmaları ise % 5 ile % 2 arasında değişmektedir. Demir Çelik Sanayiinde, Amerikan nisbetleri, % 5 ile %7 dir; müşterek pazar nisbetleri ise % 2, hattâ bazen % 1 den daha düşüktür. Otomobil Sanayiinde, 3 Amerikan dev şirketi % 5 ile % 10 arasında kâr göstermektedir. Halbuki Avrupada, Wolkswagen % 3,8 ile rekor bir nisbet göstermekte, Fransız işletmeleri ise % 2 nin altına düşmektedir.

Amerika, işletmelerinin bu kadar yüksek nisbetlerde kâr elde etmelerine neden müsaade etmektedir. Devletin bütçesindeki açığı kapamak için bu kârlardan bir kısmını alması menfaatine daha uygun düşmez mi? Halbuki, bunun aksine, devlet şu son senelerde, kâr marjlarını daha da genişletecek vergi indirimleri yapmaktan geri kalmamıştır. 1963 senesinde, Amerikan firmaları, 1962 ye nazaran ortalama % 30 nisbetinde fazla kâr elde etmişlerdir. Paris Bankası ozaman bu sonucu «kanunî amortisman nisbetlerinin yükseltilmesi ile» izah etmişti. 1964 te de şirketler 1963 ten % 14 nisbetinde fazla kazanç sağlamışlardır. First National City Bank'a göre bu durumun başlıca sebebi «şirketler vergisinde yapılan % 4 nisbetindeki indirimdir».

Amerika varını yoğunu sınaî devrime harcıyor.

Amerika, işletmelerin kârlarına , bütçenin denkliğinden daha fazla önem vermektedir. Bunun sebebi bu kârların büyük kısmının laboratuvarların inkişafına ve teknik gelişmenin devamına sarf edilmesidir. Bu terakî tarihin basit bir vak'ası şeklinde değil yürüyen bir devrim olarak kabul edilmektedir. M. Louis Armand'ın övünerek söylediğine göre; kimyada son on sene içinde, Sümerliler devrinden bu yana gerçekleştirilenlerden daha fazla sayıda keşif yapılmıştır ve Dr. Oppenheimer'da şu nükteyi yapmıştır: «İnsanlık tarihinde mevcut olan araştırmacıların % 90 ı bugün hayattadır» Amerika bu cüretkârane formüllerden gerekli dersleri çıkarmıştır. Eğer, bilgilerimizin hacmi her on senede bir iki misli artıyorsa, makine ve buluşlarımız aynı tempo ile kıymetini kay -

betmektedir. Şu halde, gençleşmek için durmadan yatırım yapmak zorluğu ile karşı karşıya bulunmaktayız.

Fiat yükselişlerine karşı mücadele ancak produktiviteyi artırmakla kabildir. Amerikan işçisi Dünyanın en yüksek ücret alan işçisidir. Sanaide ortalama ücret haftada 110 dolara yaklaşmaktadır. Buna rağmen saatte 4,35 dolar kazanan metal işçileri Mayıs ayında greve kalkışmışlardır. Fakat Amerika ücret ve fiatların fasit devresinden kurtulmak için teknik ilerlemeye başvurmaktadır. M. Douglas Dillon'un bu husustaki görüşü şudur: «Üç buçuk seneden beri sınaî produktivitenin kaydettiği sür'atli gelişme, ücret artışına rağmen, parça başına düşen işçilik masrafının artışı önlemiştir. Müsterek Pazar memleketlerinden, Almanya, Fransa, İtalya ve Hollanda'da, parça başına işçilik, son dört yıl içinde % 24 nisbetinde artmıştır. Buna karşılık, Amerika Birleşik Devletlerinde bu süre içinde % 4 nisbetinde bir düşme vukua gelmiştir». Şu halde teknik gelişme, Amerika'da doların korunmasına yardımcı olmuştur. 1964 senesinde ücret seviyesi, % 6 dan daha fazla bir artış göstermiştir; halbuki, hayat pahalılığı ancak % 1 nisbetinde çoğalmıştır.

Otomasyonun, işçilerin işlerini ellerinden aldığından yakınılmaktadır. Gerçekten, Amerika işsiz oranını % 5 in altına düşürmekte müşki - lât çekmektedir. Ücretlilerin iş sahasını daraltan otomasyonun memleketin iştira gücünü zayıflattığı söylenemez mi? bu hususta 1954 senesinde Ford ile Reuther arasında geçen meşhur konuşmayı hatırlatmak isteriz: Sendika Lideri Reuther Cleveland'da yeni bir Ford fabrikasını gezerken, fabrika müdürü kendisine, birçok işçinin yerini alacak olan yepyeni makinelerini göstererek «bu işçilerden, bundan sonra aidatınızı nasıl tahsil edeceksiniz» diye sorar?

Reuther buna şu cevap verir; «siz de bu işçilere arabalarınızı nasıl satacaksınız» şimdi bu engel ortadan kaldırılmıştır. Şöyle ki, fabrika da daha az işçi çalıştırılmakta, daha çok ücret ödenmektedir. Eskisinden daha çok kazanan işçiler arasında otomobil sahibi olmak isteyenler çoğalmaktadır.

Bu, produktivitenin bir neticesidir. Bu sayede ücret artışı ile birlikte, fiat istikrarı da sağlanmaktadır. Otomasyon, bu sebeple, bazen hayret edilecek derecelere yükselmektedir. İşletme idarecileri için tertiplenen bir seminer esnasında bir Amerikalı şöyle demiştir «Du pont de Nemours firması bugün hemen hemen bütün istihsalini otomatize etmeğe (tabiatile bütün işçilerine yol vermeğe) muktedirdir. Bunun için gerekli tekniğe ve sermayeye sahiptir»

Amerikan Firmaları Avrupaya nasıl yerleşiyorlar?

Büyük Amerikan şirketlerini Dünyanın dört bir tarafına göç etmeye sevk eden âmiller nelerdir? Bu firmaları harekete geçiren sebepler kendiliğinden hâsıl olan bir nev'i dinamizmdir. Kendi piyasalarında kuılanma alanı bulamadıkları bir çok buluşlara ve aynı zamanda sermayeye sahip olan işletmelerin gözlerini dışarıya çevirmeleri tabii değil mi dir? Dolarlar, çalışma alanı aramak üzere göç etmektedirler. Daha 1962 senesinde Rhone-Doulenc'in başkanı, ortaklar umumi heyetinde, Amerikan Endüstrisindeki bu gelişmeye işaret etmişti. Ona göre, Du Pont gibi büyük firmalar artık senelik ücretler karşılığında «lisans» vermeğe yanaşmamakta, Fransa veya diğer yerlere bizzat yerleşmeyi tercih etmektedirler. Gerçekten, bu firmaların lisans haklarını tahsil etmekte büyük menfaatleri yoktur. Zira plase edilecek fonlara esasen fazlasile sahip bulunmaktadırlar. Bu sebeple, gelir temini ile iktifa etmek yerine, nüfuz bölgelerini daha fazla genişletmeyi ve kendilerine şubeler tesis etmeyi arzu ederler. Bu bakımdan dış memleketlerde yatırım yapmak onların gelişme kanunlarından biri haline gelmektedir.

Bu münasebetle, Gold Exchange Standart suçlandırılmaktadır. Bu sistemin, Amerikalılara, Avrupaya yerleşmek için aynı dolarları bir çok defa kullanmak imkânını ve dolayisile aşırı kolaylıkları sağlamakta olduğu ileri sürülmektedir. Bununla beraber, bu sistem mevcut olmasaydı dahi dolar Avrupaya gene de yerleşebilirdi. Doların göçü bizzat kendinden doğmaktadır. Zira bu göç, bir fazlalığın ifadesidir. Gold Exchange Standard onun sahasını genişletmiştir. Sorumluluğu bundan ibaret tir. Fakat, «dolar yolu ile kolonizasyon» tabir edilen durumda, en önemli rolü teknik ilerleme ve otomasyon oynamıştır.

Şu sözlerle bir görüş hatasında bulunmadığımızı söylebilir miyiz: «Büyüme işletmeler için bir gelişme unsurudur. Avrupa işletmeleri Amerikan şirketlerinin çapına erişebilmek için temerküz ve füzyon çalışmalarına hız vermek zorundadır. Ancak bunu yapmak suretile Atlantik ötesindeki devlere karşı şanslarını savunabilirler». Şüphesiz temerküz, genellikle verimlidir ve füzyonlardan bir çoğu gerekli olabilir. Fakat, Amerikan Endüstrisinin büyüklüğü, genellikle bundan farklı bir vete tire takip etmiştir. Antitröst kanunların füzyonları teşvik etmediği bir memlekette, işletmeler, büyük bir erkseriyetle kendi içlerinde büyümektedirler. Burada oto finansman işe karışmaktadır. Büyük kârlar, büyük işlerin başlıca dayanağını teşkil eder. Kâr, büyümeğe imkân verir. Büyüklük ise, kârı kolaylaştırır. Devir böyle işlemektedir ve bu yürüyüş bazen Avrupa'daki durumla bir tezat teşkil etmektedir.

Bir İşletme İdarecisinin «en büyük suçu»

Fakat, Amerikanın, kendisine verdiği rolü ifa edebilmesi için kâr, varlığının bizzat sebebinin teşkil etmemelidir. O sadece bir yararlanma unsuru değil, fakat bir kuvvet aracıdır da. Bu itibarla kendi kendini aşar, zira, ulusal gelişmenin temel şartı olan teknik ilerlemenin hizmetindedir. Para kazanmayan bir şirket görevini tamamen yerine getirmiyor demektir. «Bir işletme idarecisinin işleyebileceği en büyük suç kâr elde etmemektir». Amerikan Sendikacılığının babası Samuel Gompers'e ait olan bu söz kârın sosyal rolünü kâfi bir açıklıkla göstermiyor mu? Amerika, kârın itibarına hatta faziletine inanmaktadır. Avrupa'da, ise kâr kelimesi adeta utandırıcı bir tesir yapmaktadır.

Bu açıdan bakıldığı zaman, sermaye ve iş zaruri olarak bir birine rakip değildir. Prensip itibarile, her ikisi de aynı değeri taşır. Gerçekte, realite her zaman prensiplere uygun değildir ve Amerika ekseriya grevlere maruz kalmaktadır. İşletmelerin kârları, umumî refahın unsurlarından biri olarak kabul edilir ve şirketlere para kazandıkları için tarizde bulunulmaz, zira bu kârlar, Amerika'da veya dünyanın diğer alanlarında yapılan yatırımlarla gelişmeye âmil olmaktadır.

Öte yandan, yabancı sermaye göçleri mal ihracaatına yol açmaktadır. Ticaret dairesi, hariçte yerleşmiş Amerikan işletmeleri sayesinde, sadece 1963 yılında yapılan ihracatı 5 milyar dolar olarak tahmin etmiştir. Bu rakam, dışarıya yapılan Amerikan satışlarının % 23 üne tekabül etmektedir. Ticaret sekreteri M. Jahn Conner bu konuda şöyle konuşmuştur: «Batı Avrupa gibi, gelişmiş memleketlere yaptığımız yatırımlar, Amerika için büyük bir kazanç kaynağıdır. Bunlar, bir nevi altın yumurtlayan tavuktur.»

Amerikan Ekonomisi ile Avrupa Ekonomisinin Karşılaştırılması

Fransa XVII. asırda Descartes ile bir felsefe ihtilâli, 1789 senesinde ise siyasi bir ihtilâl yapmış, 1848 senesinde de sosyal bir ihtilâlin temellerini atmıştır. Dünyayı değiştirmekte olan sınaî inkılâbın karşısında ise aynı heyecanı göstermekten uzaktır. Ulusal tasarruf, daha ziyade değişebilir gelirli aksiyonun hareketli geleceğine, değişmez gelirli tahvilâtın zahiri emniyetini tercih etmiştir. Sanat ve Meslek Okulu profesörlerinden M. Fourastie, ilmi yetişmesini şöyle hatırlamaktadır. «1930-1935 senelerinde, belli başlı okullarda ilim hakkında bize verilen fikirler inanılmaz durumda idi. Biz, genç mühendisler, şu mefhumlarla yetiştirildik: İlim, beşeriyetin tatlı bir macerası oldu, fakat macera artık sona ermiştir. Ve böylece, 1943-1962 seneleri arasında Fransa fizikte (31 mükâfat verilmiştir ve kimyada (27 mükâfat verilmiştir) hiç bir mükâfat

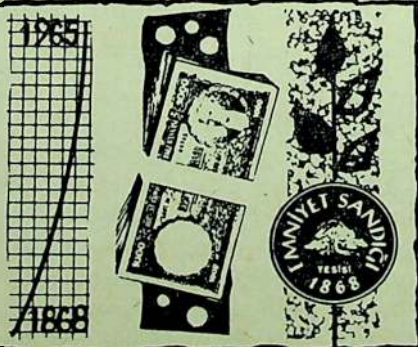
alamamış, keza fiziyoloji ve tıpta da (39 mükâfat tevzi edilmiştir) mükâfat kazanamamıştır.

Şu halde, teknik devrimin gelişmesine, bize düşen yeri işgâl etmezsiniz, seyirci kaldığımız anlaşılıyor. Halbuki Amerika buna öncülük etmiştir: Söylenildiği gibi, «Fransız, hatta Avrupa ekonomisi ile Amerikan Ekonomisi arasında bir derece farkı değil, bir bünye farkı olduğu inkâr edilmemektedir». İlmî ve Teknik Araştırma Genel Delegasyonu bu konuda endişelerini ifade etmektedir. Hükümete verdiği raporda, Avrupanın, Birleşik Devletlere nazaran mevcut rötârını kapatmak üzere olduğu fikrine katılmamaktadır. Böyle bir tefsir, klâsik istihsal faktörlerinin sadece sermaye, işçilik ve ham maddelerden ibaret gözüktüğü modası geçmiş bir devrin anlayışına dayanmaktadır. O devirde teknik ilerleme, pek ağır adımlarla yol alabiliyordu.

Bugün gelişme çok sür'atli bir tempo ile cereyan etmektedir. Kitle halinde yapılan yatırımlar merhalelerin sür'atle aşılmasını mümkün kılmaktadır. Şu halde, Amerika tarafından sarfedilen ilmî ve teknik gayret Amerika lehine, ilmî bir üstünlük yaratmak tehlikesi doğurmuyor mu? Bunun neticeleri (eğer gedikler acilen kapatılmazsa) milletler arası münasebetlerde mutlak bir ağırlığa sahip olan dolar üstünlüğünden daha da vahim olmaz mı? Bu sözler, harekete geçmek için bir işaret teşkil etmektedir. Problem sadece Fransayı değil, fakat Avrupayı da ilgilendirir ve Amerikan tediye bilânçosunun halen açık vermesi, bu bakımdan çok müsait bir fırsat sayılabilir.

**ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMİYE
SOSYAL HİZMET**

**EMNİYET
SANDIĞI**

BANKALARDA FERDİ VE KOLLEKTİF MÜNASEBETLER SEMİNERİ

Doçent Dr. Haydar KAZGAN

Çalışma Bakanlığına bağlı Yakın ve Orta Doğu Çalışma Enstitüsünde düzenlenen «Bankalarda Ferdî ve Kollektif Münasebetler» adlı seminer 11 ile 15 Ekim 1965 tarihleri arasında Enstitü binasında yapılmıştır.

Enstitü öğretim üyeleri ile bankalar işveren ve personel sendikalarının temsilcileri konuşmalarının yer aldığı bu seminere dinleyici olarak bankalarımızın alâkalı personeli ve konu ile ilgili olan sair kişiler katılmıştır.

Seminerde bankalarda ferdi ve kollektif münasebetler konusu iktisadî, beşerî münasebetler, banka işletmeciliği ve hukukî yönlerden ele alınmıştır.

Enstitü Müdürü Nüvit Ataş'ın açış konuşmasından sonra Prof. Dr. Süleyman Barda «Ferdî ve Kollektif Münasebetler Açısından Türkiye'de Bankaların Durumu» adlı konuşmasını yapmış ve özellikle memleketimizdeki bankaların iktisadî ve sosyal durumunu ele almış, gelişme ve personele refah sağlama, Memleket ekonomisine fayda yaratma konuları üzerinde durmuştur.

Aynı gün öğleden sonra Doç. Dr. Haydar Kazgan «Bankaların Ekonomik Hedefleri» adlı konuşmasında Türk Bankacılığının içinde bulunduğu çıkmaza temas etmiş, milli ekonomide teşekkül eden tasarrufları yatırım olarak değerlendirme imkânına maddeten sahip olan bankacılığımızın, bu imkânı, fonların toplanmasında ve tevziinde rekabetin aksaması dolayısıyla, neden kullanmadığını açıklamıştır. Türkiye'nin kalkınmasında baş rolü oynaması gereken bankacılığımızın kendisinden beklenen fonksiyonları başarabilmesi için kendi içinde bir reorganizasyona tabi tutulması gerektiğini ileri sürmüş, iktisadî kalkınmamıza en fazla hizmet eden firmaların finansman darlığı çekerken, kalkınmayı

baltalayan firmaların bankalardan destek görmesini önleyecek kuvvetin, banka sisteminin dışında değil, içinde olduğunu belirtmiştir.

Aynı konuşmacı ikinci günün ilk saatinde «Dünya Bankacılığında Kollektif Münasebetler (*)» üzerinde bir konuşma yaparak, bankaların personeline ekonomik ve sosyal güvenliği sağlayıp sağlayamamış olmalarına göre ikiye ayrıldığına işaret etmiştir. Personeline sosyal ve ekonomik güvenliği sağlamış olan bankalarda personelin bankanın yönetimine iştiraki tamamen istisari ve personelin maddi olmayan egolarını (itibar görme, takdir edilme, kişiliğinin saygı görmesi ve tebarüz etmesi) tatmin ihtiyacını giderme amacına bağlı olduğunu belirtmiştir. Buna mukabil personeline sosyal ve iktisadi güvenlik sağlamamış olan bankalarda personelin bankanın faaliyetlerinden doğan rizikoya sermaye ile birlikte iştiraki bahis konusu olduğundan, riziko doğuran kararlarda personelin de söz sahibi olması gerektiğini kabul edenlerin dünya ilim çevrelerinde ekseriyette olduğunu ifade etmiştir. Aynı bankalarda kâra iştirakin şart olduğunu, fakat kâr payının güvenlik fonlarının takviyesi maksadile aynı bankada teşkil edilecek bir güvenlik sandığına yatırılmasının uygun olacağını belirtmiştir.

Aynı gün Ord. Prof. Dr. F. Hakkı Saymen «Bankalarda Sendikalaşma ve İş Kanunu'nu Uygulama İmkânları» konusunda iki seanslık bir konuşma yapmıştır. Konuşmacı ilk olarak İş Kanunu'nun işçi işveren kavramlarının bankalarda ne nisbette uygulanabileceğine temas etmiş ve özel bankalarda personelin İş kanunu kapsamına girmesi mümkün olduğu halde, devlet sermayesi ile kurulmuş iktisadi Devlet Teşekkülü olan bankalarda aynı hükümlerin cari olamayacağını ifade etmiştir. Keza sendikalaşma bugünkü mevzuata göre her iki sektör bankaları için mümkün olduğu halde, devlet memuru sıfatı alan personelin sendika kurmak hakkına rağmen grev yapmak imkânına sahip olmadığı gibi, toplu sözleşme yolu ile ulaşılmak istenen ücret seviyesinin de Barem Kanunu ve Emekli Sandığı kanunu hükümlerine göre tahdit edilmiş olduğunu belirtmiştir. Sayın Profesör cari olan mevzuatta bilhassa işverenin tarifi üzerinde bir birlik bulunmadığını, bunun için de toplu sözleşme ve personel sendikasına üye olmada büyük aksaklıklar meydana geldiğini söylemiş ve bankalarımızın işverenin kendi açılarından tarifinde birliğe kavuşarak bunu kanunlaştırmak için harekete geçmelerini tavsiye etmiştir.

Sayın Profesör 3. günü «Bankalarda Hukukî Yönden Toplu İş sözleşmesi, Grev ve Lokavt» adlı konuşmasında bugünkü mevzuatın bankalar bakımından yetersiz olduğuna değinmiştir. Grev konusunda kanun va-

(*) Haydar Kazgan'ın bu tebliğini önümüzdeki sayımızda takdim edeceğiz. BANKA.

zının kesin olmadığı konusu dinleyicilerin sordukları suallerden de anlaşılmiştir. Nitekim sayın Profesör personel sendikasının grev kararını karşı tarafa bildirdikten 6 gün sonra yani yedinci günü grev yapmadığı takdirde sendikanın grev yapma hakkını kaybedeceği ve bu tarihten sonra yapılan grevlerin gayrimeşru olacağını iddia etmiştir. Bu konuda Bank-İş temsilcileri ise, karşı tezde olduklarını ve kanunun ruhundan sadece 6 günün geçmeden grev yapılamayacağını, geçtikten sonra sendika istediği gün greve başlayabileceğinin anlaşıldığını ifade etmişlerdir. Yapılan bu itiraza karşı sayın profesör şayet 6 gün içinde grev oylaması mucbir ve kanunî sebepler yüzünden yapılamaz veya bu 6 gün içinde mahkemece halli gereken bir ihtilâf zuhur ederse 6 günlük müddetin bu arada geçmesi greve başlama günü bakımından hiçbir hüküm ifade etmez demiş ve bu gibi hallerde 6 günlük müddet askıda kalır, yani ihtilâfın halli için geçen zaman veya grev oylaması için gerekli formalitelerin uzamasında sarfedilen zaman bu altı güne dahil değildir, demişlerdir.

Sayın Profesör Bakanlar Kurulunun Memleketimizde Bankalarda personel sendikalarının grev kararı almış olmaları halinde bu grevi durdurmak yetkisine sahip olmadığını ifade etmiş ve 21. maddede sadece memleket sağlığı veya milli güvenliği bozucu nitelikteki grevlerin Bakanlar Kurulunca ertelenebileceğini ifade etmiştir. Bankalarda personelin greve gitmesi milli ekonomiyi felce uğrattırıp uğratmayacağı ve bu sebeble Bakanlar Kuruluna böyle bir yetkinin verilmesi gereği üzerinde de tartışmalar yapılmıştır. Bu konuda bir konuşma yapan Doç. Dr. Haydar Kazgan grevlerin milli ekonomiye zararlı değil, fayda getirdiğini Türkiye’de açıkça görmenin mümkün olduğunu, banka sektöründeki grevlerin bankalar arası rekabetin milli ekonomiyi zedeleyici neticelerini önleyeceğini belirtmiş ve Türkiye’de grev korkusu ile bankaların daha rasyone! çalışma imkânına kavuşacaklarını, personele iktisadî ve sosyal güvenlik sağlayarak bugün çok düşük olan personelin randımını artırmanın mümkün olacağını ifade etmiştir.

Ord. Prof. Dr. F. Hakkı Saymen son olarak Lokavt’un banka işverene verilmiş bir hak olduğunu, fakat tatbikatta hiçbir banka işverenin bankaların özel durumları dolayısıyla lokavt kararı veremeyeceğini işaret etmiştir. Bu ifade şu bakımdan doğru sayılabilir: bankalarımız grev veya lokavt dolayısıyla faaliyetlerini tatil ettiklerinde uğrayacakları zararların grev veya lokavt’la ödenmeyen personel ücretlerinden çok daha yüksek olması. Kaide olarak bu fark en kötü şartlar altında bulunan bankalar için, fonların atıl kalması veya mevduat toplama yarışında geri kalması veya hizmet gelirlerinden vazgeçmesi. Fakat bunlar arasında en mühimmi bankaların müşteri kaybı ile mudilerini kaptırmalarıdır.

Seminerin 4 günü aynı konularda Bank-İş ve Bank-İşveren temsilcileri de kendi görüşlerini bildirmişlerdir. Keza aynı gün Enstitü Öğretim Üyesi Melih Gökten «Bankalarda Çalışma Şartları ve İş Mevzuatı» konulu çok ilgi çekici bir konuşma yapmıştır. 5. Günü sabahı Enstitü Öğretim Üyelerinden Nihat Öner «Bankalarda Sosyal Güvenlik» adlı konuşmasını yapmıştır. Bunun arkasından «Finansman Yönünden Bankalarda Sosyal Güvenlik» konusunu ele alan Dr. Adnan Lavkan sosyal güvenlik sisteminin sadece bir sektörde değil, bütün memlekette tesisi gerekir. Başka sektörlerde tesis edilmemiş olan sosyal güvenliğin, zorlama ile banka sektöründe sağlanması geçici olarak müessir olabilir. Devamlı olabilmesi için her iş kolunda sosyal güvenliğin sağlanması ve bu arada bilhassa okumuş adam işsizliğinin toptan ortadan kaldırılması gerekir, demiştir. Son olarak söz alan Prof. Dr. Sıtkı Velicangil «Sosyal Hijyen yönünden Bankaların Durumu» konusunu ele almıştır.

Öğleden sonra «Panel ve Genel Görüşme»den sonra «Değerlendirme» kısmına geçilmiş, dinleyicilerin seminer hakkındaki fikirleri ile temennilerini, Enstitü müdürü Nüvit Ataş tarafından yapılan kapanış konuşması takip etmiştir.

*Diğer bütün Sigorta
nevileri ile birlikte...*

**MAKİNA
SİGORTASI**

- Bilimum işletme kazaları
- Dikketsizlik, ihmal
- Kötüniyet, Sebotal
- Konstrüksiyon hataları
- Maleryal hataları
- Fiziki ifitakler
- Kazanlarda su nok.
- Santirfüj kuvveti
- Kırsadevre
- Fırına
- Don

**ŞEKER SİGORTA
ANONİM ŞİRKETİ**

KISACA DÜNYA VE TÜRKİYE SİGORTACILIĞININ TARİHÇESİ

Hayri BAŞER
(Şark Sigorta T.A.Ş.
Genel Müdürü)

Sigorta kurslarına başlarken dersin konusu, galiba bir parça da ilk ders olmanın tabiatı icabı «sigortanın tarihçesi» oluyor. Bilirsiniz ki modern cemiyetlerin yapısı ekonomiktir. Bu yapının banka, borsa, sigorta denilen üç temel kolonundan sigortacılık, en önemlilerinden biri sosyal dayanışmanın geliştirdiği bir içtimai emniyet müessesesidir. Şüphesiz onun çağımızda eriştiği bu merhale, tarihi tekâmülünün bir neticesidir. İşte günümüzün sigortacılığını daha iyi kavrayabilmemiz biraz da bu tarihi tekâmülü öğrenmemize bağlıdır. Bu sebeple gerilere dönecek olursak görülür ki, ilk sigortacılık 15 inci asırda, deniz ticaretinin gelişmesiyle Akdeniz yöresinde deniz nakliye sigortaları (assurance maritime) şeklinde ilk önce İtalya'da, sonra Fransa'da başlamış, İspanya ve Portekiz'den şimal memleketlerine geçmiştir. Marsilya Ticaret Odasında bulunan en eski emtea nakliye sigorta poliçesinin tarihi 1584'tür. Kara sigortaları (assurances terrestres) fiilen 17 inci asırda başlamış, nüfusun çoğalması, şehirlerin büyümesiyle yangına karşı sigorta ihtiyacı kendisini hissettirmiş; 12 Eylül 1666 sabahı bir ekmeğe dükkânından çıkan meşhur Londra yangınının, şehrin 13000 eviyle yüze yakın kilisesini kül etmesi, kısa zamanda yangına karşı bir çok sigorta şirketinin kurulmasına ve nakliye sigorta şirketlerinin de faaliyetlerini genişleterek yangın sigortalarını yapmağa başlamalarına sebep olmuştur. Felâketin getirdiği nimet demek bilmem caiz olur mu?

Fire Office, İngiltere'den sonra Fransa, Almanya ve Birleşik Amerika Devletlerine yayılmıştır. 1717'de Bureau des Incendies de Paris, la Chambre Générale des Assurances de Paris, les Assurances Générales, le Phénix, la Royal (la Nationale).

Sanayileşme ve makineleşme geliştikçe, sigortaların hem nevi artmış, hem de her birisinin tatbik alanı genişlemiş ve önemi çoğalmıştır.

Bize gelince 1870 yazında İstanbul'umuzun geçirdiği büyük Beyoğlu yangınında sigortalarını hariçte yaptırmış olanlardan zarar görenlerin, tazminatlarını alarak uğradıkları zararı telâfi etmeleri, sigortaya karşı ilk alâkanın uyanmasına yaramış ve 1872 yılında üç İngiliz Şirketi İstanbul'da çalışmağa başlamıştır: Bunlar Sun, Northern ve North British'dir.

Bunları La Foncière (1878), Union de Paris (1891) Fransız Şirketleri tâkip etmiştir. O tarihte fıkıh yâni şer'î hukuk câri idi ve fıkıha göre şer'î akitler arasında evvelce mevcut olmıyan sigorta akdi elbette yoktu. Hayat sigortaları hakkında alınan fetva, ancak merkezi yabancı memlekette olan bir sigorta şirketiyle akit yapılmasına cevaz veriyor; bundan da merkezi memleketimizde bulunursa akit yapılamıyacağı neticesi çıkıyordu. Müsaadenin bu kadarcığı da müslüman olmayanlardan alınacak faizin haram sayılmayışındandı. Hayrın ve şerrin Allahtan geldiği inancına dayanan fatalizmde Allah korur anlamındaki evlere asılan «Ya Hafız» levhasından daha iyi bir sigorta poliçesi, hani o günkü zihniyetle kolay kolay düşünülemezdi de.....

Ama İstanbul'un semt yangınları felâketlerinde «Ya Hafız» levhalarının buldukları evleri korumaları şöyle dursun önce bu levhaların kendileri yanıp kül olmuştu. Tedbiri almadan Allah'a tevekkülün sadece bir ihmal ve teseyyüp olacağı düşüncesi acı tecrübelerden geçerek nihayet zihinlere yerleşebildi.

Osmanlı İmparatorluğunun çökme devresinde kapitülasyonlar yüzünden yabancı sigorta şirketleri üzerinde herhangi bir devlet murakabesi de yürütülememekte idi. Bu yüzden meydana boş bulan ecnebi sigorta şirketleri poliçeleri türkçe tanzim etmez; sigorta ihtilâflarına mahkemelerimizde bakılmaz; poliçelerin feshi için şüphe edilmesi kâfi gelir, feshedildiği halde prim iadesi yapılmazdı. Tazminat ödemelerinde çeşitli zorluklar çıkarılır, paraca sıkışıp dara gelince de buradaki mümessilleri zaman zaman başlarını alıp memleketlerine savuşurlardı. Tatlısu frengi (levantin) sigortacılığı adıyla marûf bu devir sigortacılığının bıraktığı acı hatıraların kötü izlerini zihinlerden silebilmek halâ mümkün olamamış ve böylesine bir başlangıca tevarüs sigortacılığımız için cidden ve gerçekten talihsizlik teşkil etmiştir.

İlk defa 1893'de «Osmanlı Umum Sigorta Şirketi» geçirdiği istihalelerden sonra bugünkü adıyla İstanbul Umum Sigorta Şirketi kurul-

muş ve «İstanbul'da faaliyette bulunan yangın sigorta şirketleri sendikası» (Syndicat des Compagnies d'Assurances Contre l'Incendie Opérant à Constantinople) meslekî teşekkül olarak 12 Temmuz 1900'de ilk genel kurul toplantısını yapmıştır. İmparatorluğun Selânik, İzmir ve Manastır şehirlerindeki sigorta acentelerinin de aralarında mahallî meslek teşekkülleri kurdukları anlaşılıyor. İstanbul'daki sendika 11 Ağustos 1900 tarihinden itibaren bir yangın târife ve nizamnâmesini yürürlüğe koyarak devamlı bir murakabe hey'eti kuruyor ve sigortalılara iskonto yapılmasını men'e çalışıyor, öte yandan İstanbul İtfaiyesi ile işbirliği yapıyor. Sendikaya dahil üye şirket adedi 1909'da 49, 1912'de 54'ü bulmuştur. Sendika kararlarını Londra'da «Fire Office Committee» ve Paris'te o sıralarda kurulan «Syndicat Ottoman de Paris» in tasvibine sunuyor ve üye olmyanların rekabetlerine karşı onların da yardımını sağlamağa çalışıyordu.

Nihayet 1914 Birinci Cihan Harbi patlamış, Osmanlı Devleti de harbe girmiş ve ilk iş olarak da kapitülasyonları kaldırmıştı. 30 Kasım 1330 (1915) de yayınlanan Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshâme Münkasem Şirketlerle Ecnebi Sigorta Şirketleri Geçici Kanunu ile ecnebi sigorta şirketleri ilk defa teşçile ve teminat göstermeğe mecbur tutuluyordu. 1916'da Sendika adı Türkiye'de çalışan Sigorta Şirketleri Cemiyetine çevrildi. Bu cemiyete giren 81 şirketin 81'i de ecnebi idi. 1916'da Phenix de Vien'in sermaye iştirâkiyle Türkiye Millî Şirketi, 1918'de Union'un iştirâkiyle İttihadı Millî ve 1923'te Riunione Adriatica di Sicurtà Şirketinin iştirâkiyle de Şark Sigorta Şirketi kuruldu. Bu arada faaliyete geçen Vatan Sigorta Şirketi çok geçmeden tasfiye edildi. 1924'de Urbaine Fransız Şirketinin iştirâki ile Millî Sigorta Şirketi çalışmağa başladı.

Cumhuriyetin ilâniyle İstanbul Vâliliğine getirilen Haydar Bey zamanında ilga edilen Sigortacılar Cemiyeti yerine Sigortacılar Kulübü teşkil edildi ve 11 Mart 1924'te ilk genel kurul toplantısını yaptı. Bilâhare bu kulüp Sigortacılar Dairei Merkeziye'sine tahavvül etti. Yabancı sigorta şirketlerinin rey çoğunluğu ile meslek teşekkülü üzerinde hâkimiyet tesis etmelerine karşı gelme hareketi neticesinde ikiye bölünen meslek teşekkülü yeniden birleştirilmiş, «Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği» adı altında faaliyetini günümüze kadar devam ettirmiştir.

Lozan Muahedenâmesiyle memleketimiz, ekonomik özgürlüğüne kavuşmuş, Türkiye İş Bankasıyla Ziraat Bankasının işbirliği 1925'te Anadolu Sigorta Şirketini kurmuş, aynı sene kurulmuş olan İtimadı Millî Sigorta Şirketini 1936'da Sümerbankla Emlâk ve Eytam Bankası

satın almış ve şirket «Güven Türk Anonim Sigorta Sosyetesı» hüviyetiyle çalışmağa başlamıştır.

Kasım/1926'da İş Bankası mükerrer sigorta inhisar imtiyazını almış bu imtiyazın işletmeciliğini «Compagnie Suisse Réassurances» in da iştirâkiyle kurduğu Millî Reasürans Şirketine devretmiştir. 25.6.1927 de bir yandan sigorta şirketlerinin teftiş ve murakabesi hakkındaki 1149 No. lı kanun, diğer yandan 1173 No. lı mükerrer sigorta kanunu kabul edilmiştir. Müteakiben İş Bankası, Eti Bank ve Türk Ticaret Bankasının sermayesine iştirâkiyle 1936'da Ankara, özel teşebbüs eseri olarak 1942'de Doğan, 1944'de Halk, 1947'de Türkiye Kredi Bankası tarafından Genel, 1950'de Tutum Bankası tarafından İnan, 1955'te Şeker Fabrikaları T.A.Ş. tarafından Şeker, 1957'de Toprak Mahsulleri Ofisi, Vakıflar ve İstanbul Bankaları tarafından Güneş, 1958'te Devlet Demiryolları Memurları Sandığı ve Ray Bank tarafından Ray, 1959'da eşhas mârifetiyle İzmir'de Cihan ve Halk Bankası tarafından Ankara'da Birlik Kooperatif, 1960'da Anadolu Sigortadan çekilen Ziraat Bankası tarafından Başak, 1961'de de Akbank tarafından Aksigorta şirketleri kurulmuştur. Kendisini kuran Sanayi Bankası gibi Sanayi Sigorta Şirketinin de ömrü pek kısa sürerek tasfiyeye girmiştir. Amerikan sermayesinin, 1964 yılında ilk defa, Tam ve Atlantik Sigorta Şirketlerinin sermayelerine katılmak suretiyle sigortacılık alanında da dolayısıyla ve American Home Sigorta Şirketi ile de doğrudan doğruya faaliyete geçtiğini görüyoruz.

Yukarıda sözü geçen sigorta şirketlerinin yanında mükerrer sigorta inhisar imtiyazını işleten Millî Reasürans şirketi dışında İş Bankası ve Millî Reasürans Şirketi ile Anadolu, Ankara ve Güven Sigorta Şirketlerinin birlikte kurdukları Destek Reasürans Şirketi 1945'te serbest reasürans piyasasında çalışmağa başlamış, bilâhare sermayesinin hemen tamamı İş Bankasına mal edilmiş; yangın ve nakliyat branşlarındaki faaliyetini kaza branşına da teşmil etmiştir.

Bu suretle gelişmekte olan Türk Sigortacılığın Murakabesine âit 1149 No. lı kanun bilâhare 3396 No. lı kanunla tâdilâta uğramış ve nihayet Sigorta Şirketlerinin Murakabesine dair uzun çalışmalar sonunda hazırlanan 7397 sayılı ve hâlen yürürlükteki kanun çıkarılmıştır. 1960 başından itibaren yürürlüğe giren bu kanunun da arada geçen beş yıllık tatbikat devresinde edinilen tecrübelerin ve karşılaşılan gerçeklerin ışığında eksik ve aksak yerleri bulunduğu anlaşıldığından günün icap ve ihtiyaçlarına göre revizyona tâbi tutulması gerektiği anlaşılmakta ve bu ihtiyaç daha ziyade sigorta ücretlerini vaktinde tahsil edebilmek ve istihsal organlarının yaptıkları tahsilâtı şahsî ihtiyaç ve di-

ğ er işlerinde kullanmalarına meydan vermeden sür'atle merkezlerine yatırmalarını temin etmek, kurucu bankaları hâli acze düşen, iflâs ederek tasfiyeye giren sigorta şirketlerinin bu yüzden aynı duruma düşmemelerini önlemek, Türkiye'de umumî acentelikle çalışan yabancı şirketlerin bu acentelikleriyle Türk Şirketlerinin acentelikleri arasında farklı muameleye mahal vermeme, nihayet devletin sosyal sigortalar tatbikatı ve Ordu Yardımlaşma Kurumu faaliyetiyle çalışma sahası daralmış bulunan özel sigortacılık sahasında da bir devlet ekonomisi kurumu yaratarak yeni bir tekel getirmemek, özel hukuk sigortacılığında Avrupa Ortak Pazar Memleketlerine ait ortak ve nisbeten daha liberal nizamdan ayrılmamak gibi belli başlı noktalarda düğümlemektedir. Milli iradenin, başladığı noktadan ziyade nerede biteceği meçhul kaldığı için, ortamın soluna iltifat etmiyen tecellisine uygun düşecek tarzde Murakabe Kanunumuzun islâh ve ikmâlini yeni hükümetimizden beklemek ve istemek herhalde yerindedir.

Yazımı bitirirken şurasını da belirtelim ki bugün, memleketimizde çalışan sigorta şirketlerinin adedi 21'i Türk ve 20'si yabancı olmak üzere 41'dir. 21 Türk şirketinin ikisi reasürans, geri kalanı direkt sigorta şirkettir. 20 yabancı sigorta şirketinden 5'i İsviçre, 4'ü Fransız, 4'ü İngiliz, 3'ü Alman, 1'i Amerikan ve 1'i Avustralya şirkettir.

Türk Şirketleri genellikle elemanter branşlar dediğimiz yangın, nakliyat, kaza branşlarıyla hayat branşında çalışmakta, yalnız ikisi ayrıca zirai sigortalardan dolu ve hayvan ölümü sigortalarında da faaliyet göstermektedirler. Türkiye sigorta istihsalinin % 90'ı aşan çoğunluğu Türk şirketlerince sağlanmaktadır. Sâfi prim itibariyle Türk şirketlerinin 1964 bilânçolarından elde edilen hasılât toplamı 260.844.571, idare harcı ve kaydiye dahil olarak 278.913.922 liradır. Sâfi prim toplamının branşlar itibariyle dağılışı ise şöyledir: 106.261.301 yangın, 43.207.600 nakliyat, 74.666.743 kaza, 35.312.053 hayat ve 1.396.853 dolu ve hayvan ölümü sigortalarına aittir. Görülüyor ki prim hasılâtı yönünden yangın branşı, bugün de şirketlerimizin esas dayanağıdır.

Düneye nazaran hayli ilerlemeler ve yükselmeler kaydetmiş olan sigortacılığımızın gelecekteki mevki Memleketimizin nüfusunda, sanayileşmesinde kaydedeceği inkişafı muvazi olarak şüphesiz daha da büyük ve daha da parlak olacaktır. O zaman sigorta şirketlerimizi idare edenlerin görev ve sorumlulukları daha da artacak ve bu görev ve sorumlulukların taşınması ancak ihtisas ve tecrübenin yardımı ile kolaylaşacaktır. Bu maksatla tertiplenen sigorta kurslarımızın, kuruluşu ülkümüz olan Sigortacılık Enstitüsünün çekirdeğini teşkil etmesini candan dileriz..

YAZARLARIN BİOGRAFİLERİ

İshak TURNAOĞLU

İshak Turnaoğlu 1903 yılında Rize'de doğmuştur. 1926 yılında İstanbul Ticaret Lisesini, 1929 yılında İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulunu bitirmiştir.

1927 yılında T.C. Ziraat Bankası Müfettiş Muavinliği imtihanını kazanan İshak Turnaoğlu, 1930 yılında adıgeçen Bankada müfettiş olmuştur.

1944 yılında T.C. Ziraat Bankası Teftiş Heyeti Başkan Muavinliğine, 1948 yılında Samsun, 1951 yılında Kocaeli ve 1962 yılında İstanbul (Karaköy) Şubesi Müdürlüklerine atanmıştır.

İstanbul (Karaköy) Şubesi Müdürlüğünden 1963 yıl Ağustosunda emekliye ayrılmıştır.

İshak Turnaoğlu 1949 yılında Hikmet Keyman ve Mes'ut Erda ile birlikte BANKA Dergisi'ni kurmuşlar ve bu dergi aralıksız 1961 yılına kadar devam etmiştir.

Fransızca bilir. Banka Dergisinde çeşitli yazıları yayınlanmıştır.

İstanbul Umum Sigorta Anonim Şirketi

**Türkiyede Kurulan ilk Anonim Sigorta Şirketidir
Yangın, Nakliyat, Kaza ve Hayat
Sigortalarınızın**

HER ÇEŞİDİ İÇİN EMİRLERİNİZİ BEKLER.

Adres : Bankalar Caddesi No. 31/33, İstanbul.

Posta Kutusu : 391 Karaköy

Telgraf adresi : SİGORTA - İstanbul.

Telefon : 49 64 00 — 01 — 02

**TÜRKİYENİN BELLİ BAŞLI ŞEHİRLERİNDE ACENTELELERİ
VARDIR.**

PAMUKBANK

10

YILDIR

GÜVENİNİZİ

SARSMAYAN

BANKANIZDIR

1965

İKRAMIYE PLANI

705.000

LİRADIR

G REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLÂN KURUMU

**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR .**

Genel Müdürlük
Cağaloglu, Türkocacı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

Basın : 22889

YAZAR ADLARINA GÖRE FİHRİST

- ALAGÖZ Alpaslan
GÜLEN Nejat
- ARAL Namık Zeki
- AĞANOĞLU Ali Şakir
- ARNON Dr. Yaacov
- AYSAN Dr. Mustafa
- BAŞER Hayri
- BELDA Vehbi
- BERNARD Philippe
- BURSAL Doç. Dr. Nasuhi
- BOMPARD Ettore'tan
(Çev: Necdet Durakbaşa)
- CAMU Louis'ten
(Çev: Alpaslan Alagöz)
- DEMİRCAN Turgut
- EASON Henry'den
(Çev: Bedriye Tuncer)
- ERTAN Cavit
- Yatırımlar için lüzumlu Finansman kaynaklarının milletlerarası finansman müesseselerinden temin yolları. (Sayı: 1, Sayfa: 39. ve Sayı: 3, Sayfa: 44)
- Milletlerarası Para Sistemi Meselesi (Sayı: 3, Sayfa: 4, ve Sayı: 4, Sayfa: 4)
- Bir Fabrikanın On Yıllık Çalışması (Sayı: 4, Sayfa: 50)
- Karma Ekonomide Kamu ve Özel Sektör Yatırımlarının Finansmanı Milletlerarası Tecrübe (Sayı: 10, Sayfa 45)
- Bankalarda Maliyet İncelemeleri (Sayı: 1, Sayfa 29)
- South Shore Milli Bankası (Sayı: 2, Sayfa 22)
- Sigortacılığımızın 1964 Yılındaki Faaliyetinin Sonuçları (Sayı 9, Sayfa 43)
- Sigortacılığımız Yönünden Kurumlar Vergisi Ödemelerinin Neşri Üzerinde Düşünceler (Sayı 11, Sayfa 38)
- Kısaca Dünya ve Türkiye Sigortacılığının Tarihçesi (Sayı: 12, Sayfa: 41)
- Bir Alman Bankasını Gezerken (Sayı: 1, Sayfa: 37)
- Bazı Avrupa Memleketlerinde İpotek Mükabili Krediler (Sayı: 5, Sayfa: 46)
- Sanayi ve İşçi Teşekküllerinin Devlet Plânlanmasına Katılması -Milletlerarası Tecrübe (Sayı: 10, Sayfa: 49)
- Turistik İşletmelerde Maliyet Hesapları (Sayı: 7, Sayfa: 38 ve Sayı: 8, Sayfa: 29)
- İtalyan Bankacılık Sistemi (Sayı: 11, Sayfa: 27)
- Avrupa Ekonomik Topluluğunda (EEC) Bankacılık Temayülleri (Sayı: 7, Sayfa: 25)
- Tedricen Tasfiyeye Tâbi Tutulan Bankaların Tasfiyesine Dair Hükümler ve Tatbikatta Karşılaşılan Güçlükler (Sayı: 6, Sayfa: 8)
- Bankacılıkta Eğitim (Sayı: 1, Sayfa: 15)
- Bankalar Arası Çek ve Takas Muameleleri (Sayı: 3, Sayfa: 38)
- Bilânço Tahlillerinde Hatır Bonoları (Sayı: 6, Sayfa: 34)

- ERTAY Menteş
- EVGIN M. Rauf
- FRIEDMANN Prof. W.
- GARWARE B. D.
- GÜRUS Alp
- GÜPGÜPOĞLU Memduh
- HATİPOĞLU Prof. Dr.
Zeyyat
- HAOUR Pierre'den
(Çev: Alp Gürus)
- İMRE Celâl
- JEUNE A. L.'den
(Çev: Alp Gürus)
- KARAHAN Selâhattin
- KARSTEN C. F.'den
(Çev: Necdet Durakbaşa)
- KAZGAN Doç. Dr. Haydar
- KEYMAN Hikmet
- La Revue De La Banque'dan
(Çev: Alp Gürus)
- Mevduat Problemi ve Tasarruf Mevduatı (Sayı: 2, Sayfa: 18)
- Sosyal Sigortalar Kanununda Bankaların Özel Durumları (Sayı: 6, Sayfa: 20)
- Karma Ekonomide Devlet Teşekkülleri (Sayı: 10, Sayfa: 16)
- Hindistan'ın Plânlı Ekonomisinde Özel Sektörün Yeri (Sayı: 10, Sayfa: 52)
- Mali Durum Tahlillerinde Konsolide Bilâncolar (Sayı: 7, Sayfa: 8)
- Dış Ticaretimizde Liberasyon Tatbikatı ve Neticeleri (Sayı: 4, Sayfa: 25)
- Merkez Bankalarının Vazifeleri ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (Sayı: 1, Sayfa: 10)
- Sermaye Piyasası Semineri (Sayı: 1, Sayfa: 46)
- Ticaretin Devletleştirilmesi (Sayı: 2, Sayfa: 5)
- Para Miktarı ve Fiatlar Umumi Seviyesi (Sayı: 5, Sayfa: 10)
- Bilânço Malûmatı (Sayı: 6, Sayfa: 5)
- Milli Ekonominin Likiditesi (Sayı: 8, Sayfa: 4)
- 1964 Yılında Bankalar (Sayı: 11, Sayfa: 4)
- Gelişme ve Tasarruf (Sayı: 8, Sayfa: 24)
- Türkiye'de İktisadi Devlet Teşekküllerinin Sevk ve İdare Sorunları (Sayı: 10, Sayfa: 75)
- Avrupa'yı Fetheden Dolar (Sayı: 12, Sayfa 29)
- Akreditifler Hakkında Bazı Bilgiler (Sayı: 7, Sayfa: 35)
- Transfer Sistemleri: Gelişme, Çeşitlenme ve Makineleşme (Sayı: 6, Sayfa: 12)
- Banka Sektöründe Toplu Sözleşme Düzeninin Getirdikleri (Sayı: 3, Sayfa: 15)
- Pahalı Krediyi iKm Ödüyor? (Sayı: 9, Sayfa: 4)
- Bankalarda Ferdi ve Kollektif Münasebetler Semineri (Sayı: 12, Sayfa: 37)
- Bankalarda Maliyet ve Randıman Hesaplarıyla İşletme Tahlilleri (Sayı: 11, Sayfa: 9 ve Sayı: 12, Sayfa: 4)
- Müşterek Pazar Memleketlerinde Bankaların İşletmelerin Mali Durumu Hakkında Yaptıkları Etüdler (Sayı: 6, Sayfa: 25)
- Bankalarca Yabancı Muhabirlere Verilecek

LİSON Fernand'tan
(Çev: Necmi Özükoç)
NEYZİ Dr. Nezih H.

O'BRIEN L. K.'den
(Çev: Necdet Durakbaşı)
Erol Parlar

ONUR VEDAT

ORAL Cavit

OKYAR Prof. Osman

ÖNGÜT Dr. İbrahim

PAPANEK Prof. Güstav V.

PARSONS E. C.

PORTA Prof. Glauca
Della

RİCHEBACHER Kurt'tan
(Çev: Necdet Durakbaşı)

SARIKAMIŞ Dr. Cevat

SAYMEN Ord. Prof. Dr.
Ferit Hakkı ve

EKONOMİ Dr. Münir

TOSUN Prof. Dr. Kemâl

TORUN Osman Nuri

İstihbarat (Sayı: 6, Sayfa: 42)

Batı Almanya'da Risk Santralizasyonu Şirketleri (Schufa) (Sayı: 9, Sayfa: 11)

Milletlerarası Hamule Senedi (Sayı: 4, Sayfa: 45)

Petrol Meselesi (Sayı: 5, Sayfa: 32)

Dünyada ve Türkiye'de Piyasa Araştırmaları (Sayı: 11, Sayfa: 40)

Merkez Bankacılığında Gelişmeler (Sayı: 3, Sayfa: 23)

Bankalarda Borçlu Cari Hesaplar (Sayı: 9, Sayfa: 16)

Bankalar ve İktisadi Gelişme (Sayı: 7, Sayfa: 4 ve Sayı: 9, Sayfa: 7)

Türkiye Kalkınma Plânının Felsefe ve Uygulanmasında Kamu Sektörü ile Özel Sektörün Yeri (Sayı: 10, Sayfa 16)

Plânlı Karma Ekonomide Özel Sektöre Rehberlik - Türkiye'de Karşılaşılan Problemler (Sayı: 10, Sayfa: 49)

Karma Ekonomi - Pakistan Tecrübesi (Sayı: 10, Sayfa: 11)

Gelişen Ekonomilerde Kamu Sektörünün ve Özel Sektörün Rolü - Milletlerarası Tecrübe (Sayı: 10, Sayfa: 8)

Karma Ekonomi - İtalyan Tecrübesi (Sayı: 10, Sayfa: 14)

Alman Bankacılık Sistemi (Sayı: 12, Sayfa: 11)

Ticaret Bankalarında Kredi Kararının Alınması (Sayı: 7, Sayfa: 17; Sayı: 8, Sayfa: 16; Sayı: 9, Sayfa: 22)

Bankalar ve Personellerinin Sendikalaşması (Sayı: 2, Sayfa: 9)

İşgücünün İşletme İdaresine İştiraki Meselesinin Düşündürdükleri (Sayı: 5, Sayfa 4)

İşletmelerin Gücünü Kontrol Etme Yolları (Sayı: 8, Sayfa: 7)

İşletmenin Özsermaye Gücünün Kontrolü (Sayı: 11, Sayfa: 17)

Türkiye'de İktisadi Devlet Teşekküllerinin Yeniden Organizasyonu Problemi (Sayı: 10, Sayfa: 75)

The Economist Dergisinden Çeviren:
(Dr. Mustafa A. Aysan)
TOKEL Dr. Demirhan

THORNTON R. G.'den
(Çev: Bedriye Tuncer)
TURNAOĞLU İshak

THUNHOLM L. E.'den
(Çev: Alpaslan Alagöz)
ÜSTÜNEL Prof. Besim

VERSAN Prof. Vakur

Dinarın Güçlendirilmesi (Sayı: 5, Sayfa: 35)

Bankalarda Beşeri Münasebetler (Sayı: 4, Sayfa: 15)

Halkla Münasebetler ve Bankaya Alışkanlığın Gelişmesi (Sayı: 5, Sayfa: 17)

İş - Yatırım Bankalarının Müesseselerin Kuruluşlarındaki Rollerini (Sayı: 5, Sayfa: 40)

İş - Yatırım Bankalarının Müesseselerin Mali Durumlarının Takviyesindeki Rollerini (Sayı: 6, Sayfa: 38)

İş - Yatırım Bankalarıncı Esham ve Tahvilâtın Plâse Edilmesi (Sayı: 12, Sayfa: 23)

Bankacılıkta Özel Sektör ve Amme Sektörü Rekabeti (Sayı: 4, Sayfa: 35)

Türkiye'de Kamu Sektörü ve Özel Sektör Yatırımlarının Finansmanı için Mevcut İmkânların ve Müesseseler - Mahiyetleri ve Ekonomik Gelişme Üzerindeki Tesirleri (Sayı: 10, Sayfa: 45)

Türk Anayasasının İktisadî Esasları ve Türkiye'de Siyasî Partilerin İktisadî Görüşleri (Sayı: 10, Sayfa: 16)

KONULARA GÖRE FİHRİST

Bankacılık Sistemi

Milletlerarası Para Sistemi Meselesi (Sayı: 3, Sayfa: 4, ve Sayı: 4, Sayfa: 4)

İtalyan Bankacılık Sistemi (Sayı: 11, Sayfa: 27)

Avrupa Ekonomik Topluluğunda (EEC) Bankacılık Temayülleri (Sayı: 7, Sayfa: 25)

Tedricen Tasfiyeye Tâbi Tutulan Bankaların Tasfiyesine Dair Hükümler ve Tatbikatta Karşılaşılan Güçlükler (Sayı: 6, Sayfa: 8)

Merkez Bankalarının Vazifeleri ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (Sayı: 1, Sayfa: 10)

1964 Yılında Bankalar (Sayı: 11, Sayfa: 4)

Merkez Bankacılığında Gelişmeler (Sayı: 3, Sayfa: 23)

Bankalar ve İktisadî Gelişme (Sayı: 7, Sayfa: 4 ve Sayı: 9, Sayfa: 7)

ARAL Namık Zeki

BOMPARD Ettore'tan
(Çev: Necdet Durakbaşa)

ÇAMU Louis'ten
(Çev: Alpaslan Alagöz)

DEMİRCAN Turgut

HATİPOĞLU Prof. Dr.
Zeyyat

O'BRIEN L. K.'den
(Çev: Necdet Durakbaşa)

Erol Parlar

ORAL Cavit

Alman Bankacılık Sistemi (Sayı: 12, Sayfa: 11)

Dinarın Güçlendirilmesi (Sayı: 5, Sayfa 35)

İş - Yatırım Bankalarının Müesseselerin Kuruluşlarındaki Rollerini (Sayı: 5, Sayfa: 40)

İş - Yatırım Bankalarının Müesseselerin Mali Durumlarının Takviyesindeki Rollerini (Sayı: 6, Sayfa: 38)

İş - Yatırım Bankalarınca Esham ve Tahvilâtın Flâse edilmesi (Sayı: 12, Sayfa: 23)

Bankacılıkta Özel Sektör ve Amme Sektörü Rekabeti (Sayı: 4, Sayfa: 35)

Beşeri Münasebetler - Personel

Bankacılıkta Eğitim (Sayı: 1, Sayfa: 15)

Sosyal Sigortalar Kanununda Bankaların Özel Durumları (Sayı: 6, Sayfa: 20)

Banka Sektöründe Toplu Sözleşme Düzeninin Getirdikleri (Sayı: 3, Sayfa: 15)

Bankalarda Ferdî ve Kollektif Münasebetler Semineri (Sayı: 12, Sayfa: 37)

Bankalar ve Personellerinin Sendikalaşması (Sayı: 2, Sayfa: 9)

İşgücünün İşletme İdaresine İştiraki Meselesinin Düşündürdükleri (Sayı: 5, Sayfa: 4)

Bankalarda Beşeri Münasebetler (Sayı: 4, Sayfa: 15)

Halkla Münasebetler ve Bankaya Alışkanlığın Gelişmesi (Sayı: 5, Sayfa: 17)

Dış Ticaret

Dış Ticaretimizde Liberasyon Tatbikatı ve Neticeleri (Sayı: 4, Sayfa: 25)

Ticaretin Devletleştirilmesi (Sayı: 2, Sayfa: 5)

Diğer Konular

Bir Alman Bankasını Gezerken (Sayı: 1, Sayfa: 37)

RICHEBACHER Kurt'tan

(Çev: Necdet Durakbaşı)
The Economist Dergisinden

(Çev : Dr. Mustafa A. Aysan)

TURNAOĞLU İshak

THUNHOLM L. E.'den
(Çev: Alpaslan Alagöz)

EASON Henry'den
(Çev: Bedriye Tuncer)
EVGIN M. Rauf

KAZGAN Doç. Dr. Haydar

SAYMEN Ord. Prof. Dr.
Ferit Hakkı ve
EKONOMİ Dr. Münir
TOSUN Prof. Dr. Kemâl

TOKEL Dr. Demirhan

THORNTON R. G.'den
(Çev: Bedriye Tuncer)

GÜPGÜPOĞLU Memduh

HATIPOĞLU Prof. Dr.
Zeyyat

BELDA Vehbi

Bankacılığımızda İkramiye Çekilişleri (Piyan-
goculuk) Hakkında Anket ve Bu Husustaki
Dergimizin Görüşleri (Sayı: 1, Sayfa: 4)
Bize Gelen Eserler (Sayı: 1, 2, 3, 6, 8, Sayfa: 47,
47, 56, 48, 48)
Haberler (Sayı: 3, 4, 6, Sayfa: 56, 55, 46)
Sevgili Okuyucularımız (Sayı: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7,
8, 9, 10, 11, 12, Sayfa: 3)
Petrol Meselesi (Sayı: 5, Sayfa: 32)
Dünyada ve Türkiye'de Piyasa araştırmaları
(Sayı: 11, Sayfa: 40)
Yazarların Biyografileri (Prof. Dr. Zeyyat Ha-
tıpoğlu) (Sayı 8, Sayfa 48)
Yazarların Biyografileri (Doç. Dr. Haydar
Kazgan) (Sayı 9, Sayfa 48)
Yazarların Biyografileri (Doç. Dr. Nasuhi Bur-
sal) (Sayı 8, Sayfa 48)
Yazarların Biyografileri (Prof. Dr. Kemâl To-
sun) (Sayı 11, Sayfa 44)
Yazarların Biyografileri (İshak Turnaoğlu)
(Sayı 12, Sayfa 46)
Okuyucu soruları (Sayı 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11,
Sayfa 45, 47, 55, 54, 48, 44, 46, 42, 46, 43.)

İktisat

Sanayi ve İşçi Teşekküllerinin Devlet Plânla-
masına Katılması - Milletlerarası Tecrübe (Sa-
yı 10, Sayfa 49)
Karma Ekonomide Devlet Teşekkülleri (Sayı
10, Sayfa 16)
Hindistan'ın Plânlı Ekonomisinde Özel Sektö-
rün Yeri (Sayı 10, Sayfa 52)
Para Miktarı ve Fiatlar Umumi Seviyesi (Sayı
5, Sayfa 10)
Milli Ekonominin Likididesi (Sayı 8, Sayfa 4)
Gelişme ve Tasarruf (Sayı 8, Sayfa 24)
Türkiye Kalkınma Plânınının Felsefe ve Uygulan-
masında Kamu Sektörü ile Özel Sektörün Yeri
(Sayı 10, Sayfa 16)
Plânlı Karma Ekonomide Özel Sektöre Reh-
berlik - Türkiye'de Karşılaşılan Problemler
(Sayı 10, Sayfa 49)
Karma Ekonomi-Pakistan Tecrübesi (Sayı 10,
Sayfa 11)

BANKA Dergisi

BANKA Dergisi

BANKA Dergisi

BANKA Dergisi

NEYZİ Dr. Nezh H.

BANKA Dergisi

BERNARD Philippe

FRIEDMANN Prof. W.

GARWARE B. D.

HATIPOĞLU Prof. Dr.
Zeyyat

HAOUR Pierre'den
(Çev: Alp Gürus)
OKYAR Prof. Osman

ÖNGÜT Dr. İbrahim

PAPANEK Prof. Güstav V

Gelişen Ekonomilerde Kamu Sektörünün ve Özel Sektörün Rolü — Milletlerarası Tecrübe (Sayı 10, Sayfa 8)

Karma Ekonomi — İtalyan Tecrübesi (Sayı 10, Sayfa 14)

Türk Anayasasının İktisadi Esasları ve Türkiye'de Siyasî Partilerin İktisadi Görüşleri (Sayı 10, Sayfa 16)

Kredi

Yatırımlar için Lüzumlu Finansman Kaynaklarının Milletlerarası Finansman Müesseselerinden Temin Yolları (Sayı 1, Sayfa 39 ve Sayı 3, Sayfa 44)

Bazı Avrupa Memleketlerinde İpotek Mukabili Krediler (Sayı 5, Sayfa 46)

Akreditifler Hakkında Bazı Bilgiler (Sayı 7, Sayfa 35)

Pahalı Krediyi Kim Ödüyor? (Sayı 9, Sayfa 4)
Bankalarca Yabancı Muhabirlere Verilecek İstihbarat (Sayı 6, Sayfa 42)

Batı Almanya'da Risk Santralizasyonu Şirketleri (Schufa) (Sayı 9, Sayfa 11)

Milletlerarası Hamule Senedi (Sayı 4, Sayfa 45)

Bankalarda Borçlu Cari Hesaplar (Sayı 9, Sayfa 16)

Ticaret Bankalarında Kredi Kararının Alınması (Sayı 7, Sayfa 17, Sayı 8, Sayfa 16 ve Sayı 9, Sayfa 22)

Mevduat - Banka Hizmetleri

Bankalar Arası Çek ve Takas Muameleleri (Sayı 3, Sayfa 38)

Bilânço Tahlillerinde Hatır Bonoları (Sayı 6, Sayfa 34)

Mevduat Problemi ve Tasarruf Mevduatı (Sayı 2, Sayfa 18)

Transfer Sistemleri: Gelişme, Çeşitlenme ve Makineleşme (Sayı 6, Sayfa 12)

Muhasebe - Maliye

Karma Ekonomide Kamu ve Özel Sektör Yatırımlarının Finansmanı Milletlerarası Tecrübe (Sayı 10, Sayfa 45)

PARSONS E. C.

PORTA Prof. Glauca Della

VERSAN Prof. Vakur

ALAGÖZ Alpaslan
Gülen Nejat

BELDA Vehbi

KARAHAN Selâhattin

KAZGAN Doç. Dr. Haydar
La Revue De La Banque'den

(Çev: Alp Gürus)

LİSON Fernand'tan
(Çev: Necmi Özükoç)

ONUR Vedat

SARIKAMIŞ Dr. Cevat

ERTAN Cavit

ERTAY Menteş

KARSTEN C. F.'den
(Çev: Necdet Durakbaşı)

ARNON Dr. Yaacov

Bankalarda Maliyet İncelemeleri (Sayı 1, Sayfa 29)

South Shore Milli Bankası (Sayı 2, Sayfa 22)

Turistik İşletmelerde Maliyet Hesapları (Sayı 7, Sayfa 38 ve Sayı 8, Sayfa 29)

Mali Durum Tahlillerinde Konsolide İblânço - lar (Sayı 7, Sayfa 8)

Bilânço Malûmatı (Sayı 6, Sayfa 5)

Sermaye Piyasası Semineri (Sayı 1, Sayfa 46)

Avrupayı Fltheden Dolar (Sayı 12, Sayfa 29)

Bankalarda Maliyet ve Randıman Hesapları - la İşletme Tahlilleri (Sayı 11, Sayfa 9 ve Sayı 12, Sayfa 4)

Müşterek Pazar Memleketlerinde Bankaların İşletmelerin Mali Durumu Hakkında Yaptıkları Etüdler (Sayı 6, Sayfa 25)

İşletmelerin Gücünü Kontrol Etme Yolları (Sayı 8, Sayfa 7)

İşletmenin Özsermaye Gücünün Kontrolü (Sayı 11, Sayfa 17)

Türkiye'de Kamu Sektörü ve Özel Sektör Yatırımlarının Finansmanı için Mevcut İnkânlar ve Müesseseler - Mahiyetleri ve Ekonomik Gelişme Üzerindeki Tesirleri (Sayı 10, Sayfa 45)

Sevk ve İdare - Makineleşme

Bir Fabrikanın On Yıllık Çalışması (Sayı 4, Sayfa 50)

Türkiye'de İktisadi Devlet Teşekküllerinin Sevk ve İdare Sorunları (Sayı 10, Sayfa 75)

Türkiye'de İktisadi Devlet Teşekküllerinin Yeniden Organizasyonu Problemi (Sayı 10, Sayfa 75)

Sigortacılık

Sigortacılığımızın 1964 Yılındaki Faaliyetinin Sonuçları (Sayı 9, Sayfa 43)

Sigortacılığımız Yönünden Kurumlar Vergisi Ödemelerinin Neşri Üzerinde Düşünceler (Sayı 11, Sayfa 38)

Kısaca Dünya ve Türkiye Sigortacılığının Tarihi (Sayı 12, Sayfa 41)

AYSAN Dr. Mustafa

BURSAL Doç. Dr. Nasuhi

GÜRUS Alp

HATIPOĞLU Prof. Dr.

Zeyyat

JEUNE A. L.'den

(Çev: Alp Gürus)

KEYMAN Hikmet

La Revue De La Banque'den

(Çev: Alp Gürus)

TOSUN Prof. Dr. Kemâl

ÜSTÜNEL Prof. Besim

AĞANOĞLU Ali Şakir

İMRE Celâl

TORUN Osman Nuri

BAŞER Hayri